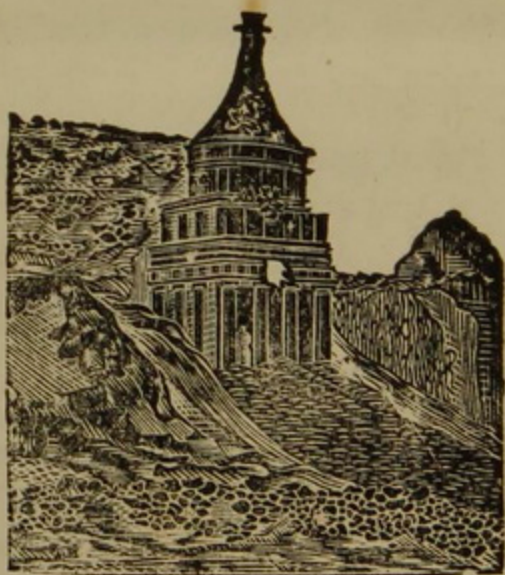

Մ Ի Օ Շ

Ա Մ Ս Ա Գ Ի Ր

ԸԶԳԵՅԻՆ, ԲԱՆԱԾԻՆԿԱՆ, ԳԻՆԳԻՏԱԿԱՆ
ԵՒ ՔԼԱՆՔԻՆԿԱՆ

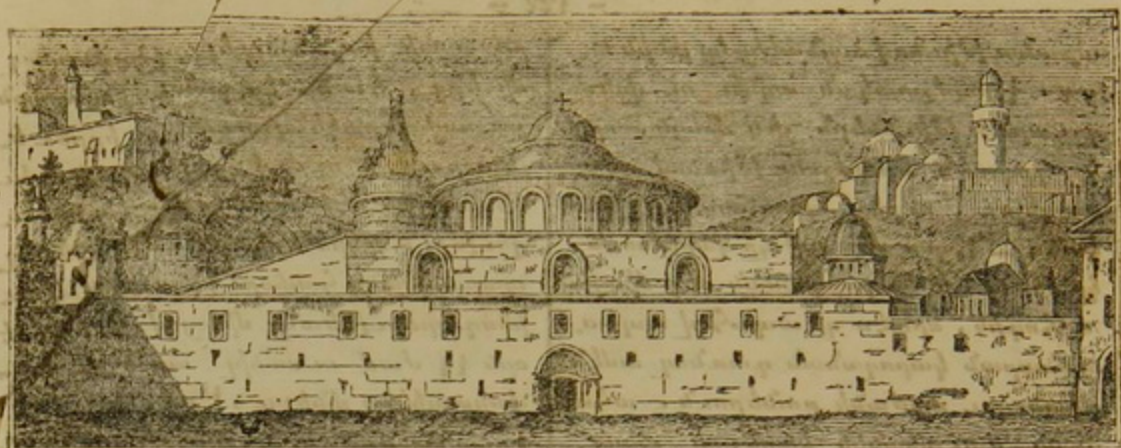
ՈՒԹՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ
ՇՐՋԱՆ ՄԻՆԱՆԵՅ

ՅԵՐՈՒՍԱԼԷՄ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ՍՐԲՈՅ ՅԱԿՈՎԲԵԱՆՑ

1873

ՌԻՔՆԵՐՈՐԻ ՏԱՐԻ
ԹԻԻ 6.

Ա Մ Ս Ա Գ Ի Ր

ՅՈՒՆԻՍ 30
1873.

ԱԶԳԱՅԻՆ, ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԳԻՏԱԿԱՆ

ՄԱՐԻՈՒՍ ՀՈԳԵՎԱՆ ՆԵՐՒԱՇՆԱԿ ԿՐԹՈՒԹԻՒՆՆ

Յ. ՇՈՒԽՏ

ԱՄԵՆ կրթեալ ազգաց դաստիարակներու գլխաւոր ջանքն է միշտ ներգաշնակ ու համահաւասար զարգացրնել հոգւոյն ամեն կարողութիւններն: Արդէն յայտնի է, ինչպէս հին Յայներն և Հռովմայեցիք այս նպատակաւ մասնաւոր գիտութիւններով պարապելէ զատ՝ կը յորդորէին մի և նոյն ժամանակ երաժշտութիւնն և միւս գեղարուեստներն ևս ուսանիլ, կերելի թէ հին Յայներն երաժշտութեան շատ ժամանակ կը նուիրէին, իսկ Պղատոն իր խորհուրդը յայտնելով երաժշտութիւնն ուսանելու մասին կ'աւելցնէ, որ երեք տարիէն աւելի պէտք չէ այն նպատակի համար ծառայել, որպէս զի միւս գիտու-

թեանց համար կարեւոր ժամանակը չը պակասի: Բայց նոր ժամանակներս ևս լաւ կը ճանաչեմք ամեն հոգեւոր կարողութեանց ներգաշնակ զարգացնելուն սկզբունքը և ըստ այսմ՝ ուսումն կը կարգադրենք: Այրաժշտութիւնն, բանաստեղծութիւնն և գեղարուեստներն մեզ ամենաբարձր գրւարժութիւններն կը պատրաստեն:

Այս սրաւճառաւ բնաւ զարմանալի բան չէ խիստ աղքատիկ տամէջ անգամ մի երաժշտական գործիքի հանդիպելն, մանուկներն իրենց ուսումնարանէն ազատ ժամերը և իրենց վաստակեալ ուղեղները հանգրտացնելով կ'անցնեն, այն ինչ նոյն ծրարն զուարթ ու խաղաղ երգոց մի-

աբանութիւնով ձայնակից կը լինին նու
ցա : Երաժշտական ազնիւ ու վեհ
զուարճութիւններն չեն միայն , որք
կը գրգռեն երաժշտութիւնով պա
րապելու . ուրիշ պատճառներ եւս
կան : — Երա միջոցով կը զարթնուն ,
կը սնանին և կը զարգանան մեր միտքն
ու հոգին , որպէս զի ապահով ասլաս
տանարան կարողանան դառնալ ամէն
գիտնալու արժանի բաներուն . ահա
սորա բաւականին կարեւոր պատ
ճառներ են ծնողաց համար իրենց զա
ւակներն մի որ և իցէ երաժշտական
գործիքով զբաղեցնելու , թէ և մինչև
մի որոշեալ կրթութեան աստիճանի :
Վէտք չէ միշտ ճարտար երաժիշտներ
հարձընել իւրեանց որպիքը , միայն թէ
երաժշտութիւնով զբաղողն բանաս
տեղծութիւնն և միւս գեղարուեստ
ներն եւս աչքէն թողնելու չէ , եթէ
նորա նպատակն հոգւոյ կարողութեց
համաձայն և ներդաշնակ կրթելն է :
Իր ամբողջ կեանքն շարունակ ու ան
դադար վերացական գիտութիւննե
րով և ժամանակ առ ժամանակ երա
ժշտութիւնով պարապող անձը՝ երե
ւի անշուշտ իրեն բազմիցս ստիպուած
է տեսնել իւր ուսման սեղանէն դէպ
ի դաշնամուրն վազել , և ապա անտի
կրկին իր ուսումնական գրքերը դառ
նալ : Սորդս վեց ամբողջ ժամեր փի
լիտփայութեան , Սատիմատիկայի ,
Իրաւաբանութեան , Ըստուածաբա
նութեան դաւառներու մէջ Թափա
ռելէն և բողբոլին վաստակելէն ետ
քը՝ այնպէս որ նորա հոգւոյ գործա
բանները իրենց ծառայութիւնն մա
տուցանել կ'ուրանան և նորա ըմբռ
նողական եւ դատողական կարողու
թիւններն իր խիտ քողարկունքով
ծածկուած խաւարիմէջ տատանուելու
կ'սկսին : Թող փորձէ նա այն ժամա
նակ մի փոքր երաժշտել , կամ թող

լսէ սրաի խոր ծաւրերն Թափանցող
մի երգ , եւ նա կը գտնէ ինքնդինքն
շուտով վերականգնողացեալ , իրբեւե
լեքտրական ուժով զարկւած , եւ
կըզգայ իր մէջ ամենեւին նոր կարու
ղութիւն կրկին երկար ժամեր տեւող
պարապմանց համար : Այս տեսակ փո
խադարձութեանց միջոցով կարելի է
օրն 14 ժամ ուսանիլ առանց ծանր
վաստակեալ լինելու : Երժանապատիւ
Ղազար բնագետին կարծիքն ըստ սը
մին երբէք արհամարհելի չէ , ըստ ո
րոյ օրն 14 ժամէն քիչ պարապող ու
սումնականը ծոյլ ասուելու արժանի
է , ինչպէս որ նա յաճախ այս բանը
կը կրկնէր : Այս մի մարդ կը ճանաչեմ ,
որն որ շատ տարի ջարդանակ եւ ան
խոնջ՝ օրը 16 ժամ կ'ուսանէր և մինչև
ճաշ ուտելու ժամանակ եւս կը կար
դար ու կը գրէր , և մի և նոյն ժամա
նակ այնպէս ներդաշնակ , խաղաղ ու
գեղեցիկ հոգւոյ դրութեան մէջ կը
գտնուէր , որ կարծես թէ նա ուրիշ
ներէ առաւել բարձր ու խոշալական
հոգեւոր կեանքով կ'ապրէր և աշխար
հիս ամէն մարմնական ու արտաքին
անհամութիւններն և հոգսերն նրա
հոգին երբէք չէին շիտթել կամ պղտը
րել : Իր կենաց այս ջրճանիս մէջ բուն
մտած ժամանակ ևս իր ցերեկուայ
մտածմունքները կը շարունակէր , եւ
շատ անգամ նա այս դրութեան մէջ
ամենապիտուար և մթին խնդիրներն կը
լուծէր , արթուն կեանքի մէջ իրեն ան
հասկանալի երեւոյթներու պատճառ
ները պարզ ու ակներեւ կը ճանաչէր :
Վրկին ընտրած նիւթիս դառ
նալով կը նկատեմ , որ երաժշտութիւ
նին չէ թէ միայն գիտնականաց զգա
յութեան օթարանի հոգւոյ վրայ
կ'ազդէ , ու նորանոր գործունէութե
կը գրգռէ , այլ եւս մի և նոյն ազդե
ցութիւնն յառաջ կը բերէ ամենա

պշխատաւորներու, հասարակ արհեստաւորներու, առուտուրի մարդկանց, իրաւագէտներու, տնտեսական գուրծակատարներու, միով բանիւ ամեն կարգի մարդկանց վերայ :

Առաւօտունէ մինչեւ երեկոյ գիւլանատներու, պաշտօնատներու մէջ նստող անձինք շատ անգամ ծառայութեան գնալէն առաջ, կամ դառնալէն յետոյ բանաստեղծութեան, կամ երաժշտութեան մի քանի ժամեր կը նուիրեն. որպէս զի թմբութիւնն ցըրելով և նոր կեանք ստանալով վատակելի և յաճախ շատ ձանձրալի ըզբաղմանց կրկին ձեռք զարնել կարողանան : Այս կարգի մարդիկ շատ տարաբաղդ պիտի համարէին իրենց անձը թէ որ միջոց չը գտնէին այս կերպ բանաստեղծական վայելչութիւններով հանգստանալ : Այլ որ կենաց զանազան հանգամանաց և դիպոց մէջ դիտած և շատ անձինք ան ձամբ մերձ ճոնալէլ ջանացած է, անշուշտ շատ անգամ պնդածս ապացուցուած գտած է : Այլ նկատեմ մի և նոյն ժամանակ, որ շարունակաբար ամենավերացական ուսմունքներով, կամ ամենաչոր պաշտօններով զբաղուած անձինք ամենէն աւելի կարօտութիւն և հսկումն կզգան իրենց մէջ բանաստեղծութեան նահանգներն չըջելու երբեմն երբեմն, երաժշտութեամբ կամ բանաստեղծութեւ հոգին երջանկացնող ներգաշնակութիւն ստանալու, որ մեզ իսկոյն ազնուագոյն գոյութիւն կը պարգեւէ և ամենօրուայ կենաց դառնութիւններն մոռցնել կը տայ : Այս պատճառաւ օրական պարտքն կատարելէն յետոյ թատրոններն, դաշնակութիւններն (concert) մեզ երկիրս ամենաքաղցր վայելչութեանց մասնակից կ'անեն, որք մեր հոգւոյն ու մարմնոյն

կրկին նոր կեանք ու նոր հոգի կը բաշխեն նոր գործունէութեանց համար :

Շատ մարդկանց հսկումն իրենց անձն ներգաշնակ կրթելու և զարգացնելու մասին այնչափ հզօր է, որ նա մարդս իւր միակողմանի ուղղութենէ ազատել և նորա անձնաւորութիւնամբողջացնող կողմն գտնել կաշխատեցնէ : Բայտ այսմ կը տեսնուի յաճախ ամենավերացական կամ մոաւոր գործքերով զբաղուող անձինք, որք հսկումն ունին, երբեմն մինչև անգամ նոցա համար կիրք դարձած է իրենց պարապ ժամերն բանաստեղծութեւ կամ նկարչութեամբ զուարթացնելն : Իրաւագէտներու պաշտօնն կամ զբաղմունքն ամենէն վերացական և ամենաձանձրալի յիշողութեան բաներէն մինն է. որ բանն է աւելի ձանձրալի եւ վատակելցուցիչ քան հին Հռովմայեցւոց օրէնքներն, Յուստիանոսի օրինաց ժողովածոյն ուսանելն եւ միտն պահելն : Եւ ահա այս հիմքով իրաւագէտներն համարեա թէ իրենց բոլոր պարապ ժամերն երաժշտութեան կը նուիրեն, հարիւր իրաւագէտներէն հազիւ թէ մէկ հատ գտնուի, որ երաժշտութեամբ չը պարապի. այո, շատ անգամ կարելի է նոցա մէջ նշանաւոր, ճարտար երաժիշտներու (Virtuose) եւ նուագաշարդարիչներու հանդիպիլ, անոնցմէ շատերն իրաւագիտութեան հետ միասին ուսած են հիմնաւոր կերպով իրաժշտութիւն : Հռչակաւոր իրաւագէտ Տիբօն շատ հիմնաւոր և ամենագեղեցիկ գրքեր գրած է հին եւ կեղեցական երաժշտութեան վերայ, մի և նոյն ժամանակ նուագներ և սյարգարած է : Գ. Վէբերն, վերին դաստաստանական տօներն խորհրդականն (ե. կառլ. Ս. Վէբերն հռչակաւոր

երաժշտի բարեկամն և ընկերն) գրեց
երաժշտական ներգաշնակախօսութե
(Harmonie) իւր ժամանակի ամենա-
գիտնական սիստէմն, և յարգարեց
նմանապէս շատ գեղեցիկ նուագներ:

Փիլիսոփաները արդէն ըստ իւր-
եանց կոչման պէտք է, որ մարդկային
մտաւոր կարողութեան ամեն կողմանց
ծանօթանան նոցա վերայ փիլիսո-
փայութիւն անել կարողանալու հա-
մար՝ թէ և ի հարկէ պէտք չէ կար-
ծել, որ նոքա ուրիշներէն առաւել
մասնաւոր հակումն ունին երաժշտու-
թեան համար. բայց ինչ և իցէ շատ
զարմանալի է, երբ մի փիլիսոփայ ճար-
տարապետութեան ասպարիզի մէջնը
չանաւոր գործքեր կըստեղծէ:

Վշտարհիա ամենավերացական կեր-
պով մտածող փիլիսոփաներէն մին,
Հէռքառտ մատիմատիկոս փիլիսոփայն,
որ հոգւոյ ամեն արտայայտութիւննե-
րը (Function) մտայական կերպով հա-
շուեց և մի մատիմատիկական սիստե-
մի վերայ հիմնեց, ամենաջերմ եռան-
դով նուագներ յարգարել ուստա, ու
շատ նուագներ տպագրութեան մի-
ջոյով ի լոյս ընծայեց:

Նյս փաստերէն կը տեսանեմք, որ
մարդկային հոգին երկար ժամանակ
վերացական մտածմունքներով զբա-
ղուելէն յետոյ կրկին զգացողական
կեանքի մէջ պիտի մտնէ. մարդս ինչ
պէս մինակ վերացական, նոյնպէս եւ
մինակ զգացողական կեանք վարել չէ
կարող. ընդհակառակն պէտք է այս
երկու հոգեկան գործունէութիւննե-
րն միասին նորա գոյութեան ճշմա-
րիտ տարրն կազմեն:

Սարգիսի մի միայն միակողմանի մը
տաւոր զարգացման ու միակերպ կեն-
ցաղավարութեան տէր՝ զուրկ զգա-
յորանաց օթարանի ներգաշնակ զար-
գացմանէ, բարուց մարդած և երբեմն

խորթ և ծաղրալի խնստոսկ յատկու-
թիւներ ցոյց կուտն Նյս կերպ միակողմա-
նի օտիւստներ, չ'իմաստուն իմաստուն
տաւած անձինք, շատ անգամ գիտնա-
կաններու դասին մէջ անգամ կը գրա-
նենք որք միայն գիտութեան մի ծիւղով
կը պարապին և իրենց ամբողջ ժամա-
նակը նորան կը նուիրեն միայն: Նոցա
համար այն մասնաւոր գիտութեան
սահմանափակեալ ծիւղէն աւելի բան
չըկայ աշխարհի մէջ, կուզեն միայն ի
րենց ծիւղին պատկանեալ նորութեց
հետ ծանօթանալ: Նյս տեսակ մի-
ակողմանի ու զարմանալի բարուց և
վարուց տէր մարդկանց յաճախ կը
պատահինք ամեն դասերու մէջ, նո-
քա աշխարհի ամենախելատակ ան-
ձինքները կը կազմեն, և ուսման կամ
նորավէպներ (nouvelle) գրող բանաս-
տեղներուն շատ ցանկալի նիւթեր
կը մատակարարեն իրենց ամբողջ
անձամբ թէ եւ փառք Վստուծոյ,
որ այս տեսակ սքանչելի արարածոց
թիւը օր տուր կը պակասի. վասն
զի մեր այժմեան կենաց չըջանը ման-
կութենէ սկսած մինչեւ ի ծերութիւն
բազմազան կը ծաւալի և ուսումնական
կրթութիւնն մեզ դէպ ի բազմաթիւ
գիտութեց կողմին կը շրջեցնէ, որով
բարուց միակողմանի զարգացման կան-
խաւ ապահով արդէն կը գրուի: Վայ
ի այս ուսումնարանական կրթութիւն,
մեր այսօրուան անթիւ որագիւղներն
ու օրտկան թերթերն՝ որ և իցէ միա-
կողմ մտաւոր զարգացումն կը խափա-
նեն: Սեր այժմեան ամենամեծ կա-
րեւորութեանց մէկն եւս ամեն ար-
ժանի գիտելիաց հետ ծանօթանալն
է. ուստի և շատ սիրով կը կարգա-
ցուին գիտութեանց ամեն յոռաջի-
գիմութեան հետեւանքներն ժողովրդ-
դական լեզուով ու հետաքրքրիչ եծով
գրուած օրագիրներն, մեծ բաւական

նութիւնով կը կարգան թէ՛ ինչպէս քիմիկոսները հոգէն մի բողբոջին նոր արծաթափայլ մետաղ, կամ աստղաբաշխներն մի նոր մոլորակ կամ գիտաւոր աստղ են գտած և այլն: Ս'ի եւնոյն օրագրի մէջ կը տեսնենք մի սիրուն տաղաչափութիւն, կամ մի ըզմայլեցուցիչ երաժշտական դորձքի նը կարագիրն տպուած: այո՛, մի նոր յօդուած ապագայի երաժշտութեան կամ թէ սպառնալի կրեափայ երգամարտի քաղաքականութեան վերայ մինչեւ շախ խաղն, այսինքն չէ թէ միայն մարդկանց հետ, այլ փղոսկրեայ սպտկերներով, շատ թերթերու մէջ խօսակցութեան արժանի կը համարուի: Արտհետեւ խաղին վերայ ինկաւ խօսքս, կուզեմ մի քանի բան ասել մարդուս խաղաղութեան հակման կամ ցանկութեան մասին, որոց վրայ Շիլլէն իր «Արդուս Ատտեմիքական կրթութիւն» ասած նամակներու մէջ բաւականին մանրախանութեն կը խօսի: Խաղն եւս հնարուած է իրենւ մարդու հոգեւոր կեանքին ներգաշնակ զարգացման կարեւորութիւն, ամենափայլուն ժողովրդներէն մինչեւ ամենախիւղթեալ ազգերն, մանուկներ եւ ծերեր կը խաղան մտաւոր հանգրտութեան նպատակաւ: որչափ մի ժողովրդեան մտաց մշակութիւնն բարձր է, նոյնչափ եւս հետաքրքիր ու ծարտար են նորա խաղերը: (Քրական պարտքն հատուցանելն յետոյ, նսքա եւս կ'ուրախացնեն մարդոյ սիրտը և հագեց գործունէութեան մէջ ներգաշնակ հաւատարմաբարութի յառաջ կը բերեն: Բայց թէ երբեմն շատերը իրենց ծուլութեան իշխել չը կարողանալով խաղն իրենց կենաց գլխաւոր նպատակն չինած են, ու խաղի և շահասիրութեան կրից գերի դարձած՝ գիշեր ցերեկ իրենց թանկագին

ժամերն խաղի սեղանին մտն կ'անցնեն եռանդոտ կրքերով: այլ եւս միակողմանի հոգեկան զարգացման ու անկանոն կենցաղավարութեան հետեւանքն է: Պերլին մի գիշեր թուղթ խաղալու մէջ 40,000 թալէն (մէկ թալէն մօտ 4 ֆռանք) կորսնցնող թագաւորագն հաստատեց, որ ներդաշնակ կրթութեան մարդկանց թիւը չը հաշուիր, և այս ինչպէս կարելի է, երբ մէկը ամեն օր մեծամեծ ճաշերու, և պարերու այցելութիւն կանէ: դատարկապորտութիւնն, շատ ուտել խմել և սակաւ կամ ոչ մի տեսակ մտաւոր զբաղմունք միշտ մարդս դէպ'ի խաղի յանցաւոր կողմերը կը մղորցնեն: Թէ այս կրքով խաղալն ինչ թշուառութիւններ յառաջ բերած է և իւրաքանչիւր օր կրկին նորանոր զոհեր կը պահանջէ, արդէն ամենուն յայտնի է: Այո՛, հաստատ և ապահով կարելի է նկատել, որ մարդկային ամեն սովորութեանց աղբիւրն, որոց սահմանն կ'անցնուի և շատ անգամ յանցաւոր կ'ըլլէ կը դառնայ, միակողմանի կենցաղավարութեան մէջ որուն ետեւն է: Այլ ինչ չը քննող, կամ թէ միայն զուարճութեանց ետեւէն ինչնող, այս ճաշէն այն ընթրիքն, այս տօնախմբութենէն այն պարահանգէսը վաղող, քիչ կարգացող և քիչ մտածող մարդիկ, զուարճալի կեանք վայելելն աւելի նպատակ կամ մտածմունք ցոյց չեն տուած: և այս պատճառաւ չափուն դուրս վայելելու սէր ստանալով՝ վերջապէս իրենց յանցանաց ստրուկ կը դառնան: Արդ այս տեսակ մարդիկ իրենց կրից անդունդն դեռ բոլորովին չեն խորաուզուած և բաւականին իրենց անձին վերայ իշխելու տո՛ւ ունին, իրենց կամքին տէր դառնալու, շատ անգամ վերինք կը բժրէին մի ինչ և իցէ յարմար մտաւոր

դադարեցաւ. այժմ մտաւոր զուար-
ճութիւններն ստորին մարմնական բա-
ւականութիւններէ բարձր ու ազնիւ
համարելով, իսկ ընդհակառակն իրենց
տախտակը կրից ու սովորութեանց բռ-
լորովին հպատակ դարձածներն կամայ
ակամայ իրենց ընտրած մղար շաւի-
ղով կ'երթան և մի միայն ուրիշ զօ-
րութիւն պէտք է լինի, որ զանոնք
կորստեան անդնդէն կարողանայ ազա-
տել:

(Յաճախ մի կիրքն այնպէս կը սաստ-
կանայ, որ նա միւս բոլոր հոգեւոր
կարողութեանց կիշխէ անպայման:
Ուստի մարդոյ ամենամեծ խնդիրն՝
ինքզինքը ճանաչելն ու իրեն իշխելն է:

(Շարունակէ:)

ՀԱՐՑԱՔՆՆՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՀԱՆԴԵՍ ՊԱՐԳԵԻԱԲԱՇԽՈՒԹԵԱՆ

ԺԱՌԱՆԳԱՌՈՐԱՅ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Ներկայ ամսոյս 14 էն սկսեալ մին-
չեւ 26 Ս. Աթոռոյս Ժառանգաւորաց
Վարժարանի տարեկան Հարցաքննու-
թիւնը տեղի ունեցաւ, ուր իւրաքան-
չիւր օր զանազան անձինք ուսումնա-
սիրաբար ներկայ գտնուելով՝ հարցա-
քննեցին աշակերտները, որոց ամենուն
շնորհակալ ըլլալ քաղցր պարտաւո-
րութիւն կը համարեմք: Մասնաւորա-
պէս շնորհակալութեան արժանի են,
Գեր. Կարապետ և Սիմէօն Եպիսկո-
պոսներն. Արժ. Ներսէս և Ղուկաս
վարդապետներն, որք գրեթէ շարու-
նակ հարցաքննութեան սկիզբէն մինչև
ցաւարտ ներկայ գտնուեցան. նոյնպէս
Տեղւոյս Բիւշտիէի Տնօրէն դասատու
Իսա Էֆէնտին, որ յատկապէս հրա-

ւիրուած էր Տաճկերէնի օրը եւ հե-
ռագրատան գործակալ Մեծ. Մ. Գրի-
գորեան և Աղէքսանդր Էֆէնտիներն ու-
րաւոր սոցի Պ. Յարութիւն Թորոսեան,
որք բարեհաճեցան ներկայ գտնուիլ
ու հարցաքննել աշակերտներն Տաճ-
կերէն և Գաղղիարէն լեզուաց քննու-
թեան օրերն:

Թէ որչափ յաջողակութեամբ կը
պատասխանէին աշակերտք և կամ ինչ
արժէք ունին իրենց տարեկան աշխա-
տասիրութեան մէջ, այս առթիւ բան
մի չեմք ասեր, այլ ՚ի գիտութիւն հա-
մայն ընթերցող ազգայնոց և ծնողաց
հարկ կը համարեմք Հանդիսիս վերջը
գնել աշակերտաց ըստ հարցաքննական
պատասխանատուութեան և ըստ աշ-
խատասիրութեան ունեցած արժէք-
ներու ցուցակն:

Իսկ ամսոյս 28 ին ՚ի տօնի երանա-
շնորհ Ս. Թարգմանչացն մերոց Սա-
հակայ եւ Մեսրոպայ, Պարգեւա-
բաշխութեան հանդէսն կատարուե-
ցաւ. ուր բաց ՚ի Ս. Աթոռոյս Ամի.
Ս. Նախագահէն և Արժ. Միաբան
հայրերէն, ներկայ էին Վսեմ. Քննիչ
Զիվէր պէյը, քաղաքիս դատաւորը,
Միրալայ պէյը և Բիւշտիէի դպրոցին
Տնօրէն դասատու Իսա Էֆէնտին, նոյն
պէս մի քանի համազգի Մեծ. Էֆէն-
տիներ:

Հանդեսին մէջ ճառեր կարդաց-
ուեցան Հայերէն, Տաճկերէն և Գաղ-
ղիարէն. Հայերէն ճառ կարդացողն է
Յովհաննէս Խաչատուրեան Մէլիտի-
նէցի, որոյ ճառը ՚ի ստորեւ պիտի
գնեմք ՚ի քաջալերութիւն, Տաճկերէն
կարդացողն էր Կարապետ Թովմասեան
Զանադ — Գալեցին. իսկ Գաղղիարէն՝
Գէորգ Տ. Յարութիւնեան Իսմայի-
լացին, Յետ ճառախօսութեանց՝ իւ-
րաքանչիւր աշակերտի արժանեաց հա-
մեմատ կանխաւ պարտաւորուած մըր-

յանականներն բախուեցան, յետոյ Վր-
սեմափայլ Զիվեր Պէյը ոտքի վերայ
եղելով՝ համառօտ ատենաբանու-
թեամբ շնորհակալութիւն յայտնեց :

Այնուհետեւ Ս. Պարտիսթըն յա-
տուկ բարեմաղթութիւն ընելով Սգոս-
տափառ Կոյսեր կենաց, հանդէսը վեր-
ջացաւ :

ԱՌԱՔԵԼԱՇԱԽԻՂ. Ս. ՀԱՅՐ

ԵՒ ՅԱՐԻՈՅ ՀԱՆԴԻՍԱԿԱՆՔ

Այսօր ամեն ճշմարիտ Հայ իւր
սրտիս մէջ նոր եռանդ եւ նոր ուրա-
խութիւն մը կ'զգայ. այս օրուան յիշա-
տակը քաղցր է ամեն անոնց սրտին՝
որք իրենց հայութեան վերայ կը պար-
ծին. նոքա պարտաւորութիւն կ'զգան
շնորհակալ լինիլ երկու Բարերարներէ,
որք արիական անվհատ ջանիւք Հայու-
թեան հիմունքը անյողգողգ հաստատու-
թեան վրայ խարսխեցին. սոյն քաղցր
պարտաւորութիւնն է, որ զիս ալ կ'ըս-
տիպէ բարձրանալ յայս բեմ բանա-
խօսութեան, եւ թէպէտ տիրա՝ բայց
սրտիս խորերէն բղիժած խօսքերով նը-
ւիրել իմ եւ ընկերակցացս երախտա-
գիտութիւնը անզուգական Հարց, Սա-
հակայ եւ Մեսրոպայ, յիշելով նոցա ե-
րախտիքը, որ դիտաւոր շարժառիթ է
սոյն հանգիսիս, յորում աշակերտեցացս
Պարգեւաբախտութիւնն ալ կը կատա-
րուի անոր համար որ՝ սոյն անզուգա-
կան Հարց բացին մեր առջեւ գիտու-
թեան ճանապարհը :

Վսեմախոհ հանգիսականք, արդա-
րեւ այսօր ամեն Հայ անուն կրող ան-
հատ պարտաւոր է յայտնել իւր ե-
րախտագիտութիւնը : Երախտագի-
տութիւնը ամենազինիւ զգացում
մի է, որով մարդ կարող է շնոր-
հաց արժանանալ եւ պատուել երախ-
տաւորը : Պարտք դրած է մեր վրայ

Աստուած սիրել եւ յարգել մեր Բա-
րերարները, նոցա երախտիքը չի մե-
ռանալ եւ զանոնք յիշելով նոցա հե-
տեւող լինիլ : Պարտաւոր մեք մեր
ճնորհներէն անմիջապէս վերջ սիրել մեր
Բարերարները, վստիք ինչպէս ճնորդ,
նոյնպէս եւ բարերարք մեր թէ մարմ-
նաւոր եւ թէ հոգեւոր կենաց պատ-
ճառ են, երբեմն ազատելով զմեզ
վաղահաս մահուան անողորմ ճիրան,
ներէն կեանք կուտան, երբեմն մեր
անձի համար պատրաստուած չարիք-
ները մեզ զեկուցանելով կը զգուշա-
ցնեն, երբեմն զմեզ անհաւատու-
թենէ, թերամտութենէ եւ յուսահա-
տութենէ դարձնելով ի հաւատոս, ի
կատարելութիւն եւ ի յոյս հաստատե-
լով, երբեմն մեր անգիտութեամբ իբ-
րեւ բարիք ընտրած չարիքնիս իմացը-
նելով եւ մեզմէ ի բաց մերժելով ըզ-
մեզ ապագայ վտանգներէն կազատեն :

Վերջապէս կը դառնան նաեւ այն տե-
սակ ընտիր բարերարներ, որ ամբողջ
աղբ մը երախտապարտ կը կացուցանեն,
որոց յիշատակը օրհնութեամբ հոգա-
կել նուիրական պարտք է ճշմարիտ
Հայու, կամ թէ ըսենք, աղիւսափրս
մարդու : Մարդու համար երախտա-
գիտութիւնը բնական զգացումն պէտք
է լինի, եւ բանական խորհրդով ու կա-
մօք պէտք է նուիրել ամեն պարտ ու
տրտաշած մեծարանք : Հարկ չէ մեզ
խօսիլ այնպիսի անտրժան անձանց վը-
րայ, որք կամ երախտագիտութեան
պարտքէն ազատելու համար կամ մե-
ծամտութեամբ, կամ նախանձով աչ-
լոց բարի արարքը չոր կը մեկնեն եւ
կը օրարսաւեն. այսպիսիք մեր այսօրեայ
խօսակցութեան նիւթ լինելու անար-
ժան կը համարիմք, որոց պարտաւը
չեմք ուզեր մեր ուրախութեան առ-
թին հետ խառնելով տխուր զգացմանց
պատճառ տալ : Ճշմարիտ երախտա-

գէտոր բարեսրտութեամբ կը մեկնէ իւր բարերարի աղօթքուտ գործքերը եւ ընդհանրութեան մէջ յայտնելով իւր շնորհակալութիւնը, կը յորգորէ նա և զայս, որ թէ՛ նոցա պէս բարիք ընելու ջանան, եւ թէ՛ բարերարաց երախտագէտ լինին։ Ահա այն երախտագէտի սիրտն ունի մեր Հայ Ազգն ալ, նա այն ապաշնորհներէն չէ, որք կ'անարգեն իրենց բարերարի յիշատակը, այլ այն աղնիւ ազգերէն է, որք կ'ըթողնեն իւրեանց բարերարի անունը անմահացնելու, և արժանաւոր ներբողներով կը վառեն, կը բորբոքեն իւրեանց որդւոց սիրտը և կը յորգորեն նոցա նմանելու։ Մէք Հայքս աւելի պարտաւոր եմք պատուել մեր սոյն անմահ բարերարները, որք ոչ մի այն կործանմանէ մը ազատեցին Ազգը, այլ և հոգեւոր ու մտային մահուանէ եւս փրկեցին, ուստի Սահակայ եւ Մեթովքայ, մեր այս գերապոյն Բարերարաց յիշատակը պէտք է անջնջ գրոշմենք մեր սրտին խորերը յաւիտեան վառ պահելով նոցա սէրը, բանիւ և արդեամբ։

Ինչպիսիք ընտիր պարգեւներ տուաւ երկինք Հայաստանի, որով այսօր իւր անխառնակ վիճակին մէջ անգամ փառաւոր է։ Աստուածային այս մեծ շնորհաց արդեամբ շատ անգամ կ'ըրրտեան վճէն ազատեցաւ Հայոց Ազգը։ Աստուածային այս մեծ պարգեւը ամենեւին անփոխարինելի է։ Օրհնեալ է Աստուած, որ կարող է իր քարանց յարուցանել որդիս Արարահամու եւ պարգեւել մարդկան աշխարհաշէն բարձր հանձարներ, որոն մոքէն կանցներ, որ այն պարթեւական մեղապարտ արժատէն պատուական բարունակ մի վերընծիւղելով պիտի բարձրացնէր Աստուած, և նորա անուշտի և կենդանութիւն բու-

րող պաղովը կերակրէր եւ պարտէր ամբողջ ազգ մը, և նոյն փոքրիկ բաւրունակը աճեցնելով նովաւ կազմել արգիւնաբերարմատ մը, ուստի հետզհետէ նոր բարունակներ յառաջ բերելով նոցա կենդանացուցիչ պաղովը ազգի մը անունդ եւ կենդանութիւն մատակարարել։

Ահա այս պատուական բարունակներէն մին էր Սահակ պարթեւ որ իւր առաքելանման նախահօր շաւղաց հետեւելով թէ՛ բանիւ և թէ՛ գործով, ցոյց տուաւ իւր հայրենասիրութիւնը, երբեմն ազգի օգտին համար զբռնուեցաւ, երբեմն իւր սուրբ և օրհնեալ գլուխը Պարսից անհաւատ և հըպարտ թագաւորաց առջեւ խոնարհեցուց, շատ անգամ նախատուեցաւ, շատ անգամ իւր ազգի ազատութիւնը պահպանելու համար անհաւան նախորարաց պաղատանքներ մատուց և մինչեւ նոցա մատնութեան զոհ եղաւ, բայց նա այս սամնուն դէմ իւր անձի պաշտպանութեան համար, ինչ կրնէր, ինչ զէնք կը գործածէր նա, ոչ մի նիւթական զէնք չունէր, նորա զէնքն էր համբերութիւն մը, որոյ ոչ թագաւորք և ոչ նախարարք կարողացան զիմադրել, նորա վահանն էր անխնայ ջանք մը՝ որուն առջեւ թագաւորաց կամքը կրնիճէր, և նորա զրահն էր երկնային շնորհք մը՝ որ ապաքան կը թողուր զթագաւորս եւ զաշխարհի իմաստունս։ Սոյն անշուքական ազգի նկարագիրն այսպէս կը ներկայացնէ մեզ Թորենացին, «Սահականցու ծնեալ անմահ զիւրն եթող յիշատակ, պատուեաց զսրտիկին (զաստուածանմանութիւնն), պատկառեաց ի կոչնականէն, փոխանորդեաց զկեանսն, և այնքան կենդադավութեաց՝ իբր զի ոչ պակասութիւն իրիք մասն ի ծերութեանէ եղանկի և ոչ յախտից առննդունել։

Գործները խօսքերովս այն ընտրելոյն վրայ եւս, որ գործակից եղաւ որքայն Սահակայ գործոց: Գործներ աչքերնիս դէպ ի բարձունս լերանց Տարոնոյ և Գողթան, ահա անտի կ'ելանէ և կը բարձրանայ արեւն Հայաստանեայց Մաշտոյն Մեսրոպ օգնականն որքայն Սահակայ: Ինչպէս արեգակն իւր կենդանացուցիչ զօրութիւնն ունէ կ'ըր կածեցնէ, այսպէս և սա իւր հայրենասիրութեան կրակովը կը վառէ և կը բորբոքէ իւր Հայտապետի սիրտը և իւր գործակցութեամբ կրկնբանակնէ հայութիւնը: Սորա չքնաղ կենաց պատկերն եւս կը ներկայացնէ մեզ Խորենացին ասելով « Գերազանցեալ քան զամենայն, որք զայնու ժամանակաւ առաքինիք էին: Քանզի ամբարտաւանութիւն և մարդահաճութիւն ի նորա վարս անդի գտանել երբեք ոչ կարացին, այլ հնդ և լաւակամ և բարեխորհուրդ գործ և երկնայնոցն զարգարեալ սովորութեամբք զինքն բողբոց ցուցանէր: Վասն զի գոյր տեսլեամբ հրեշտակական մտօք ծննդական, բանիւք սրայծաւ, գործովք ժուժկալ, մարմնով արտաբայելալ, օտրասիւք անձաւ, խորհրդակցութեամբ մեծ, հաւատով ուղիղ, յուսով համբերող, սիրով անկեղծաւոր, ուսուցանելով անձանձրոյթ »:

Ինչպէս Հայրապետն Սահակ կը միանայ Մեսրոպայ հետ, և երկու ամբ խորհրդով կը յղանան ազգի մը յառաջագիմութեան գլխաւոր տարրը և կը հրաւիրեն զիրօնաւորս և զաշխարհակնս գալ միանալ իւրեանց հետ և խորհիլ ազգի փրկութեան վերայ: Երկուքս այսօր թող միանան հայրապետը փարդապետաց հետ, և հրաւիրեն զայս յորդոց իւրեանց ձեռքն տալ միմեանց և միաբան օգնել նոյն խորհրդոյ արդիւնքը, այոյնքն գը

րականութիւն աւելի ծաղկեցնելու, յագուտ Հայութեան և ի վառս Աստուծոյ: Նոքա հայրենեաց օգաի համար ձգեցին իրենց բնակարաններն, ու հանդիսոր և հեռացան իւրեանց աղբականներէն, օտար երկիրներու մէջ թափառական կեանք անցուցին, եւ առանց բան մը չահելու դարձան ձեռն ունայն, այսօր և մէք ո՛վ եղբարք, յիշելով մեր առաքինի նախահարց անձնութիւնը, սիրով համբերենք և լիովն արդեամբք դառնալով ազգի որդւոց մէջ տարածենք, ծաւալեմք և բազմապատկս արդիւնաւորեմք մեզ արուած աւանդը:

Երանելին Մեսրոպ անտանելի տաժանմունքներէ վերջը մարդկային տկար կարողութենէ խաղաղորելով իւր յոյսը Աստուածային օժանդակութեան կը դիմէ սրտեռանդն բողձանօք, հաւատքով և յուսով, և Աստուած, որ կատարիչն է օրինաւոր խնդրուածաց, նորա գովելի փափաքը կը լցուցանէ. մէք եւս շարունակ բողբոլ սրտիւ դիմենք Աստուածային օժանդակութեան, որպէս զի արժանացնէ զմեզ ըստ ամենայնի կատարելապէս ընդունելու մեր սրտին մէջ իւր տուած աւանդի հետ իւր սրբարար և բեղմնաւորիչ շնորհքը:

Սուրբն Մեսրոպ աջակցութեամբ որքայն Սահակայ և հաւանութիւն թագաւորին դպրոցներ կ'բանայ և զանազան տեսչերէն բազմութիւ մանկունք ժողովելով, կ'ուսուցանէ նոցա աստուածատուր հայկական տառերու գործածութիւնը. թող ուրեմն այսօր և Հայոց վարդապետք Հայրապետաց՝ եւ Հայրապետք մեծամեծաց յորդոր կարգալով բազմացնեն Աղգային դպրոցներն, առաջնորդելով ուղիղ շաւղն մէջ:

Վերջ ամենայնի ահա այսպէս կը խօսին մեր ամենու հետ Ս. Սահակ և

Մեարովայ, Թէ — դուք էք մեր յաջորդ-
քը, դուք պիտի խնամէք ազգը և կրօն-
նապատկերով ձեր քանքը պիտի ուսու-
ցանէք ազգի զաւակաց հետեւող լի-
նիլ իւրեանց նախահարց. և Աստուած
պիտի վարձատրէ զձեզ, ինչպէս վար-
ձատրեց զմեզ — :

Օ՛ն ուրեմն, այս աւուր սուրբ յիշատակին հետ, հա՛րբ իմ և եղբայրք, յիշենք մեր աղգի վիճակը մեր առնա ունեցած պարտքը, յիշենք զայն միշտ և այնպէս պատրաստուինք, այն պէս գործենք որ նորա ծանր ծանր լէրքերուն անմիջական դարմաններ, ըստ պեղանիների հոգալու կարող լինիմք։ Որպէս զի թէ մեր նախնի բարերարք և թէ արդի երախտաւորք և խնամա, կալք ուրախ լինին. այսպէս պէտք է յայտնել մեր երախտագիտութիւնը և ոչ լոկ խօսքով։

Ընդունեցէք և դուք Ս. Տէր, Հայ.
բռնէ հասարակաց, ընդունեցէք Ձեր որ-
դւոց խորին շնորհակալութիւնը, և ե-
րախտագէտ զգացման հաւաստին, զոր
ամեն առթիւ յայտնել խոստանալով՝
Ձեր հայրական օրհնութիւնը կը խըն-
դրեմք, որպէս զի Աստուծոյ շնորհաց
ներքիւ զարգանայ այս մեր մատաղե-
րամ մանկանց խումբը, և մէք կաղա-
չեմք զԱստուած, որ վարձատրէ Ձեր
և միշտ բանական ու խախ ջանքը և պը-
տակէ Ձեր բոլոր ազգօգուտ և բարի
խղճերը.

Յարմարեալ խաչաքանդակն Մեղիսիոնիցի
Սէւ. Ժառ. Վարդապետի:

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

ԱՆԿԵՂ, ԻՐ ԽՈՍՏՈՎ ԱՆՈՒԹԻՒՆՆ
ԻՐԻՒՆ ԴԻՋՈՑ ՔԱՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՄՐՏԻ
ԻԱՂ ՂԱՆՈՒԹԵԱՆ

Եւ այս առթիւ մեր կաթոլիքը Մատիսի և Փռնչի
ներկայ խնդրոյն ձեռք ։

Ի՞նչ գեղեցիկ բան է ճշմարտութիւնը՝ որ ամենուն բերանը կը շրջի, ամեն մարդ կը գովէ զայն ըզուով, կը բարձրացնէ ու կը փառաւորէ բերնով, ամեն ոք կուզէ զինքն անոր հպատակ ելլելոցնել, բայց և որչափ ատելի է ճրջ մարտութիւնը որ մարդիկ չեն ուզէր տեսնել զայն, սարսափօք և զզուանօք խոյս կուտան անկէ։ Ի՞նչ հակապատկեր է այս։ Ի՞նչ սէր ու ատելութիւն է ճշմարտութեան դէմ, զոր մարդիկ հանապազօր կ'զգան։ Ինչո՞ւ բերնով սիրել կը ձեւացնեն և գործքով կ'ատեն։ Ինչո՞ւ ըզուով գովել կախորժին, և գործքով շատ անգամ կը պարսաւեն։ Ինչո՞ւ ՚ի պատահել առթից յիշել կը փութան և մօտեցած ատենն խոյս սուղ հեռանալ և անորմէն ծածկուիլ կ'ուզեն

- Բայց Բնչ է արդեօք ճշմարտութիւնը :

— Ճշմարտութիւնն այն է՝ որ իբրեւ,
գործը, խօսքը, խորհուրդը և զգացու-
մը իւր էութեամբն ու համայն որպի-
սութեամբը 'ի պահանջել հարկին 'ի
յայտ գայ. այս հանգամանքներէն մին
ոգակտ եղած ատեն, ճշմարտութիւ-
նը՝ ճշմարտութիւն լինելէ կը դադրի,
ճշմարտութեան բնութիւնը զմարդ-
կը թելադրէ՝ որ ինքնաբերաբար զայն
սիրէ, մարդկային ախտերն ալ կը բրու-
նադատեն զմարդ առել զայն և խու-
սել անկէ, քանզի ճշմարտութիւնը լոյս
է, իսկ ախտք և մոլութիւնք խաւարի
գործեր են, զանոնք սիրողը հարկաւ
լոյսը սիրաի ստիւ :

Երկու հակառակորդ իրարու կը ներհակին և ընկեր ընկերին խօսքը կը ոտէ, կը հերքէ և շարունակ իրաւունք եւ ճշմարտութիւն կ'աղաղակէ. երկուքն ալ ճշմարտութեան յեցած, ճշմարտութեամբ զինուած և միմիայն ՚ի սէր ճշմարտութեան ՚ի հրապարակ ելած կը հռչակեն զերենք. ասով կը վերկայեն որ ճշմարտութիւնը սիրելի է, սակայն յայտնի է որ ասոնցմէն մէկը սուտ է, հետեւաբար սոսկալի յանցաւոր, կամ ճիշտն ըսելու համար՝ ահեղ ոճրագործ, ոչ միայն ընդհանուր մարդկութեան առջեւ, զորս խաբելու կը փորձի, այլ և նոյն իսկ ճշմարտութեան առջեւ, զոր իւր չարեաց գործիք կ'ընէ. ոչ միայն սուտ խօսելուն համար՝ որ մարդու բնութենէն չէ, այլ նա և ճշմարտութիւնը նենգելով իւր ստութեան պատրուակ բռնելուն համար: Ճշմարտութեան նշոյլով մարդկան աչքը զոչոտել և անոր տակ զինքը ծածկած ստելը խարդախելը, մինչեւ՝ իսկ հանրութիւնը խաբել ձգնիլը յայտնի է՝ թէ ո՞ր աստիճանի անօրէնութիւն և մեծ անիրաւութիւն է. վասն զի ինչ որ ճշմարտութիւն չէ, այն անիրաւութիւն և անօրէնութիւն է. ինչ որ անիրաւութիւն է, այն վնասակար է. ուրեմն ստախօսը իւր սրտիւնին, փիծակին և դրիցը համեմատ վնասակար է շատ կամ սակաւ, անհատներու կամ բազմութեան. իսկ վնասակարները կամ բարւոքել պէտք է և կամ խլել. որպէս զի նոցա պատճառաւ այլք եւս չ'ըլլանաւին եւ վնասակար չը դառնան. այսպէս ընելն արդարութիւն է. արդարութեան պարտք է. արդարութեան պարտք գէ՞մ մեղանչելը՝ սուկալի բան է . . . :

Մէք ճշմարտասէր երեւիլ ուղղող ողորմելի մարդիկս, աշխարհի մէջ կը մեղանչեմք, մեղաց հեշտութիւնը եւ

բաղցրութիւնը լի ու լի կը վայելեմք, առանց խորհելու անկէ անհրաժեշտաբար հետեւելիք դառնութիւնը. ուստի արդարութեան հատուցումէն խոյս տալու համար մեր յանցանքը կամ կուրանամք, կամ կը թիւրեմք և կամ կը պատրուակեմք. բայց ասով ոչ թէ միայն չեմք արդարանար եւ ազատիր՝ արդարութեան հատուցումէն, այլ նա և աւելի կը մեղանչեմք և արդարութեան գաւաղանը աւելի կը ծանրայնեմք մեր վերայ: Մէկ յանցանքը ծածկել ուղեւով՝ բազմութիւն յանցանաց մէջ կ'անկանիմք. եւ աւելի ամօթալիս այն է որ պատրուակելու ատեն շարունակ մեր անկումը զգալով հանդերձ փոխանակ ետ դառնալու, ճշմարիտը խոստովանելու և գոնէ քանի մի յանցանքէ ազատ մնալու, շարունակ խաբէութեան մէջ կը յառաջանամք և յանցանք յանցանաց վերայ կը բարդեմք. և սակայն շարունակ ճշմարտութիւն, Արդարութիւն, իրաւունք աղաղակելէ չեմք դադրիր. բայց այս կերպիւ յաւիտեան արդարանալիք չ'ունիմք:

Ասանկ խաբեբայ յանցաւորք միշտ դադապարտեալ են Աստուծոյ առջեւ, Արդարութեան, ճշմարտութեան եւ նոյն իսկ իրենց խղճին առջեւ. բազմութեան մը՝ եւ կամ գէթ իրենց դատախազին առջեւ, նաեւ առնչառ պատմութեան ձեռք ապագայ դարուց առջեւ միշտ անարդ և նախադատ են. այսպիսեաց յանցանքը աններելի է նոյն իսկ Աստուծոյ կողմէն. քանզի ճշմարտութեան դէմ է դործածին. և Որդին Աստուծոյ վճռած է նոցա համար թէ՝ «Ոչ այո տեղ և ոչ հանդերձելոյն մէջ քառութիւնունին ու

Այս է ստախօսին դատաւնիքը, քանզի նա ստատանայէն է, նորոս կը սրտակոտնի և անոր հաւատարիմ ար-

բանեակն է : Անօրէնը գԱստուած չը
ճանչնար և «նոյն իսկ մեղքը անօրէ-
նութիւն է » կ'ըսէ Առաքեալը : Ան-
օրէնը՝ չարասիրտ կը լինի , նա՛ թարւոյն
հակառակ է և անհնազանդ օրինաց ,
ըմբոստ ընդդէմ արդարութեան , ան-
երես և զրպարտող , ուստի և Աստու-
ծոյ ու մարդկան թշնամի է . անօրէ-
նութիւնը օրէնքով պատժելը իրա-
ւունք և արդարութիւն է :

Որ և իցէ մեղք կամ յանցանք ու-
րիշ բանով չը բաւուիր , բայց եթէ
անկեղծ և անպատրուակ խոստովա-
նութեամբ , այսպիսի խոստովանու-
թիւն մը յանցանքէն զզուելով զղջալ
և հրաժարիլ ուղելէ յառաջ կը գայ .
ուստի և ներողութեան կ'արժանանայ՝
կամ խրատով , կամ յանգիմանու-
թեամբ , կամ յանցանքին համեմատ
պատժով և կամ առանց այսպիսի հա-
տուցման անկեղծ խոստովանութիւնը
հերիք սեպելով կը ներուի իրեն :

Առանց խոստովանութեան եւ
զղջման ներումն ընդունիլը անհնա-
րին է՝ . այս է քրիստոնէական կը-
րօնի որոշումը եւ վճիռը . այս է
է նաեւ ճշմարիտ փիլիսոփայութեան
հաւատքը . Արիստոտել անգամ կը
խոստովանի որ՝ « Յանցանքը միմիայն
խոստովանութեամբ կը բուռնի » :
Խոստովանիլ չուզողը , յանցանքն ուրա-
յողը և խաբէութեամբ արդարանալ
ճգնողը , պարզապէս կը յայտնէ թէ՛
ինքն որոշած է շարունակ կամօք եւ
գիտակցութեամբ յանցաւոր լինել .
այնպիսին յամառեալ է , յամառեալը՝
ոչ գթութեան եւ ոչ ներողութեան
արժանի է . քանզի չարեաց մէջ յա-
մառող կամապաշտը՝ երեսէ ինկած ա-
տելի մի է Աստուծոյ եւ մարդկան .
վասն զի հասարակաց իրաւանց կը հա-
կտակի , վասն զի չարօրինակ կը դառնայ
և վասն զի երիտասարդութեան բար-

քը եղծելով՝ անկեղծութենէ ՚ի խաբ-
դախութիւն կ'առաջնորդէ եւ ընկե-
րականութեան մէջէն հաւատարմու-
թիւնը վերցնելով , թշուառութիւն
տարածելու պատճառ կը լինի :

Գրապէտք առ հասարակ կրթու-
թիւն կ'աղաղակեն , ժողովրդեան կե-
նաց վիճակի և բարուց վերայ կը գան-
դաւորն , պատգամներ կ'որոտան , վը-
ճիւններ կ'արձակեն , օրէնքներ կուտան ,
ժողովուրդը կրթելու ձեռք կը զար-
նեն , և իրաւունք ունին . սակայն դժ-
բաղդաբար իրենք ևս բազմաց այս պի-
սի յանցանաց մէջ կը գտնուին :

Այն գրապէտք , ուսեալք եւ
խմբադիրք հրատարակաւ յանցանք-
ներ կը գործեն . մէկը շահասիրու-
թեամբ բազմութիւն մը խաբելով ,
անոնց քրտանց արդիւնքը կը շօ-
թէ . միուսը կամապաշտութեամբ
սուտը իրաւ , իրաւը սուտ կը հռչակէ
և կը սնդէ . ուրիշ մը հակառակասէր
ոգւով խռովութիւն մը կը սերմանէ
եւ անհաճոյ վիճաբանութիւններով ,
օրեր , ամիսներ , և մինչեւ իսկ տարի-
ներ , հասարակութեան միտքը կը զբա-
ղեցնէ և սիրտը կ'աղաղակեն . (յայտնի է
որ մեր այս ըսածներէն բոցառութիւնն
իրենց պարտքը , պատիւը , և կոշումը
ճանչող գրագէտք , ուսեալք և խումբ
բազիրք , որք գովեստից և շնորհակա-
լեաց արժանի են) :

Հասարակութիւնը , ինչ կրթութիւն և
դաստիարակութիւն պիտի ընդունի երբ
իւր հրատարակային դասախօսները այս
վիճակիս մէջն են , երբ զինքը կրթել
գաստիարակել յանձն առնող անձնու-
ւէր ուսուցիչները՝ անձնական շահու-
համար հասարակաց իրաւունքը , ճրջ-
մարտութիւնը և արդարութիւնը կը
զոհեն . երբ կամապաշտութեան հա-
մար նուիրական բաներն անգամ կը
խեղաթիւրեն եւ ըստ հաճոյս կը ծա-
մածուեն . երբ ուզած ատենին կորող

կը լինին արդարութիւնը՝ կամ լեզուի ճարտարութեամբ և կամ այլ և այլ աւարժան միջոցներով ուղած կողմերին թէքել։ Այսպիսի գործողութիւնը կը մեկնեն մտացառութեամբ սա առածի ի մաստը թէ՛ «Պէրճքն բանիւք զուրկ են յառաքինութենէն»։ Եթէ այս է կը սեմ՝ հրապարակի լեզուն ու հոգին, ինչ կ'ըստասեմք ժողովրդէն, ինչն կը գանդատիմք նորա բարուց վերայ։

Ժողովուրդը զարմանալի կ'երգով հակում մի ունի դէպ ի իւր զարմանաց առարկայն, և ինչ որ տեսնէ իւր յառաջագէտ կարծած մասին վերայ, լաւ և օրինաւոր համարելով նրմանիլ կ'աշխատի, Հազար անգամ մայ ուրեմն անոր՝ որ ժողովրդեան այս գովելի յատկութիւնը չարաչար կը գործածէ։ Ինչ հարկ կայ ժողովրդէն դանդախիլ, քանի որ նա տեսածն արդէն ուսած է. եթէ կը թուծին, դատարարականութիւնն պոռալ կանչելով ժողովուրդը խաբել և քնացնել չէ գոցա նպատակն, թող ուրեմն իրենց քարուղած կը թուծեան և գատարականութեան օրինակն անձամբ ցոյց տան որ զօրաւոր է քան զամեն պատգամ, վրձիւ և օրէնք, այն ատեն ժողովուրդը ինքնայորդոր կը հետեւի անոնց, ինչպէս արդէն նոցա վատ օրինակին իրեն լաւ կը հետեւի։ Բայց ցաւալի է արդարեւ որ ասոր հակառակ մեր գրագիտաց մեծ մասին վերայ բարցալանն ուղղութիւն չկայ, խօսքի մը հեղեղ է կը թափի գլխէդ ի վայր, կը վշտացնէ զքեզ և կը յոգնեցնէ գլուխըդ, բայց առանց յագեցնելոյ միտքդ և կազդուրելոյ սիրտդ, կը սահի, կը ցնդի և կ'ոչնչանայ, վասն զի հոն անդարար հիւթ չկայ, բանին հետ դործնական ապացոյց չի կայ. խօսքերու մէջ շքեղութեան, ճարտարութեան և հմուտութեան հետ, բարցա-

կան ուղղութեան կենդանի օրինակը չի կայ, այլ ընդ հակառակն օրինակները խօսքերու ներհակը կը ներկայացնեն, այս եւս կը նշանակէ ստել, խաբել, և նենգել՝ որ է մեծեղեուն չարութիւնը ընդդէմ ընկերականութեան։

Մեր այս ատածները ապացուցանելու համար ժողովրդեան կեանքն արդէն աչքերնուս առջեւ է. երիտասարդութեան եղծեալ բարուց ցաւալի վիճակը յայտնի կ'երեւի եւ ասոնց պատճառ տուող դրաբարձ գրագէտներու բազմութիւն մը կարող եմք ներկայացնել, բայց փոշոյ տակ ծածկուած անցեալը չեմք ուղէր քրքրել. նորոգել և ոմանց անձնասիրութեան դպիլ, այլ միայն ներկայ ամենուն ծանօթ դէպք մի, օրինակ մի յառաջ կը բերեմք, որ տակաւին ի հրապարակի է։ Երկու գրագէտ կարծուածներ պիտի ներկայացնեմք, որոց անցեալ կեանքն ալ նմանօրինակ լինելով, կարող է իմաստասէր ընթերցողը ուղղութեամբ հետեւցընել թէ՛ դոքա որչափ գայթակղութիւն առթած են ամեն անոնց, որք իրենց հետ տեսնուելու, իրենց գրութիւնը կարդալու, կամ իրենց արաբքը լսելու գոթաղղութիւնն ունեցած են. սորան թ. Պ. և Հ. Ա.

Ժամանակէ մը ի վեր Մասիսի և Փռնջի խմբագրաց մէջ պատուոյ խընդիր մը ծագած լինելով, չը կարողացան դեռ իրաւախոս լինել, և դործը հասաւ մինչեւ դատարան. Ժամանակ մը եւս կայ՝ որ դատարանի մէջ երկու կողմէն վիճաբանելու կը զբաղին։ Երկու քրիստոնեայ ազգակից եղբարք, իրենց տղապիսի մէկ դործը մինչեւ դատարան հասցնելին, որչափ աւօթ և որչափ անխղիւ լինելը հասկացնելու համար խօսքս երկարցնել չուզելով կը հրու իրեւմիտները եղբայրական սիրով,

որ քիչ մը խոնարհին, Առաջին Կորնթեացի Զ. գլուխը քանի մը անգամ կարդան և իրենց քրիստոնէական ու եղբայրական պարտաւորութիւնը սովորին. մէք անցնիմք տեսնելու թէ ի՞նչ է ասոնց խնդիրը և մինչեւ ուր հասաւ :

Մասիս օր մի իրեն եկած տեղեկութեան համեմատ յօդուած մը կը հրատարակէ, յետոյ անոր ներհակ եկած ուրիշ տեղեկութեան մը համեմատ ուրիշ յօդուած մի եւս կը հրատարակէ. ասիկայ բարեմոտութեամբ մեկ նուելով կարող էր անկողմնասիրութիւն համարուիլ, բայց Փռնչ՝ այս ներհակ յօդուածի դէմ փոխանակ օրինաւոր փաստերով եւ ճշմարիտ ապացոյցներով Մասիսի առած վերջին տեղեկութեան սխալ կամ սուտ լինելը հաստատելու, անարգանք թափեր է նորա գլխուն, և նորա արժանապատուութիւնը վիրաւորեր է : Փռնչ՝ համար այս առաջին անգամը չէ. որ առանց համեստ ակնածութեան յակահնէ յանուանէ ասոր անար պատուոյն կը դայչի և կ'անարգէ. բայց որովհետեւ այլք ներող և անյիշատի դրոշմուեցան, փոխանակ զգաստանալու և իւր ընթացքը փոխելու, շարունակեց և երթալով գահալիժեցաւ անխոհ. մութեան վտանգաւոր անդունդին մէջ, որուն հետեւանքն է իւր այս օրուան վիճակը : Քանզի այսօր դրոշմուեցաւ մէկը՝ որ զգալով թէ Փռնչի համար արժէք չունին, ոչ գութ՝ ոչ արդահատանք և ոչ ներողութիւն, ուստի արդարութեան դիմած է :

Կարող էր Փռնչ խոհեմութեամբ խնդրոյն սկիզբները զգուշանալ և գործը դատարան չընկել, պէտք էր ըստ արդարութեան ճանչնալ զրկեալին իրաւունքը եւ զայն տեղը դարձնել : Մինչդեռ մէկ կողմէն ինքն հեռաւոր

երկիրներու մէջ եղած զրկանաց և անիրաւութեան քողարկուելուն դէմ կը բողոքէ և հատուցումն կը պահանջէ, միւս կողմէն ինքն իւր լեզուով՝ ձեռքովն ու գրչով՝ ի գործ դրած զրկանք մը՝ անիրաւութիւն մը չը տեսնելու կը զարնէ, ուրանալու կը ճգնի կամ առանց աղարտած պատիւը տեղը բերելու, յանցանքը թեթեւցնելով օծիլքը ծողոպրել կ'աշխատի և յայտնի է որ եթէ ազատի անգամ՝ անուղղակի կերպով տուժածը և կրած պատուհասը աւելի պիտի լինի, քան թէ խնդրոյն սկիզբէն արդարութեամբ եւ ճշմարտութեամբ վարուելով՝ հատուցանել լըքը :

Յանցաւորին պարտքն է խոստովանիլ յանցանքը և չէ թէ ուրանալ. եթէ խոստովանելու կ'ամաչէ, առաւել եւս պէտք էր ամաչել յանցանք գործելու ատեն եւ չանկանիլ այն տեղ ուր գտնուիլն ամօթ կը համարի : Յանցաւորը մեծ սխալ կ'ընէ, երբ ի սկզբ քան իւր ըրածին յանցանք լինելը չուզեր ճանաչել. երբ խոստովանելով ներումն խնդրելու արիւթթիւնը չունենար, որ քրիստոնէին և ճշմարիտ փիլիսոփային գործն է : Անմոտութիւն ըրած կը լինի յանցաւոր մի, երբ անպատուութիւն և նուաստութիւն կը համարի այն ընթացքը որ զինքը պատուոյ և բարձրութեան կ'առաջնորդէ. կոյր է այն ողորմելին որուն մտաց քրիստոնէութեան լուսաւոր շաւիղը խաւար կ'երեւի, քանզի կրիւք վարակուած է. չարաչար վտանգներու ենթակայ է նա որ հետեւիլ կուզէ՝ ոչ թէ ճշմարիտ փիլիսոփայութեան, որ ճշմարտութեամբ և առաքինութեամբ կենաց կ'առաջնորդէ, այլ՝ սուտ անուն փիլիսոփայութեան որ կիրքերը կը շօյէ և վնասակար հաճոյքները գրգռելով ի կորուստ և յապականութիւն կ'ա-

ուսմանորդէ : Նա ուղեւորով կարծեցեալ անպատուութենէ մի փախչիլ, պիտի զոհուի անկէ հետեւելիք փառքէն ու պարծանքէն և գծրաղգաբար հակառակ իւր նշատակին՝ պէտք է անկանի իրիստ մեծ անպատուութեանց և դառն անարգութեանց մէջ :

Փունջիփոխանորդը (գուցէ մարգասիրական զգացմամբ) ուղեց ազատել ամբաստանեալը իւր անձարակ վիճակէն . բայց փոխանակ ճշմարտուն հետեւելով ուղիղ ընթանալու, խոտորնակ շաւղով ձախող փաստաբանութեան ձեռք կը զարնէ եւ ստեղծով ու խարդախելով կ'աշխատի պաշտպանել զամբաստանեալը : Մեծ . Թ . Պէկեան էֆէնտի իւր բոլոր իրաւաբանական և օրէնագիտական հանձարովք և հմտութեամբը չէ կարողացեր սովորիլ տակաւին թէ ասենաբանին և փաստաբանին գլխաւոր յատկութիւններէն և գովելի հանգամանքներէն մին է անկեղծութիւնն ու ճշմարտութիւնը . որով միայն կարող է մարդ յաջողիլ, յաղթանակել եւ ճշմարիտ փառք ստանալ . առանց այս հանգամանոց եղող փաստաբան մի յայտնի է թէ ինչ անուն ունի :

Գործ մի ճշմարտութիւն լինելու համար պէտք է իրօք և ըստ ամենայնի ճշմարիտ լինել . միայն (ես ճշմարիտ կը խօսիմ, ճշմարտութեան համար հրապարակ ելած եմ) ըսելը և միայն խօսքով իւր անձին վկայելը հաւատարման համար բաւական չէ, ամենէն հաւատարիմ վկայն մէջ տեղ գտնուած գործն է :

Ազգայինք տակաւին չեն մոռացած Սեծ . Ստեփանի խնդիրը . յորում Թ . Պէկեան էֆէնտի իւր իրաւաբանական և հաշուագիտական տաղանդին առաջին փորձն փորձեց և աշխարհի առջեւ հանդիսանալու համար մեծ ճիգ թափեց . Ազգային ժողովները,

ըրազիրները և գրեթէ ազգին մէկ մասը երկար ժամանակ յուզման և տատանութեան մէջ տարուբերեցն վերջը ուժն հատաւ . հնարքներն ու ճարտարութիւնները սպառեցան եւ ինքը ջրթննքը կափկափելով և խօսքերը կակաղելով բեմէն վար թաւալեցաւ : Նոյն միջոցին իւր այս անխոհեմ համարձակութեան հատուցումն չը լինեւ և թերեւս շողքորթ բարկամեներու սուտ ու սնտոյի գովէստներէն իրախուսուած ու զօրացած վերստին սկսաւ զանազան խնդիրներու մէջ մտնել, երբեմն յաջողիլ կարծեց և երբեմն չը կրնար ծածկուիլ մերկ մտաց . . . նոյնպիսի խնդրոց կարգէն է նաեւ այս վերջին խնդիրն ալ . յորում փաստաբան Ա. Էֆէնտիին հնարագիտութիւններն հատած լինելով իւր համարձակութիւնը այն աստիճանի կը հասցնէ, որ օտարի առջեւ հայերէն բառերու հարստացումն իրաւութիւնը կը փոխէ և այսպիսի ձախող փաստաբանական ճարտարամտութեամբ ամբաստանեալին պատիժը թեթեւցնել կուզէ : Գովելի ջանք . սակայն ինչպէս արդէն ըսինք այդ ջանից մէջ յաջողելու մէկ հասիլ միջոցն էր ճշմարտութիւնը . մինչդեռ հիմա ստեղծով գուցէ խաբաւ իրանցուց իւր տածած յոյսը . քանզի ստատիստութիւնն ու խարդախութիւնը բնաւ բարի հետեւութիւն չէ կարող ունենալ :

Տաճկական առածը կրսէ թէ գեղարդը քուրձի մէջ չի պարփակուիր, փունջի գրած բառերն ալ այնչափ պարզ են և գործածուած տեղերն այնչափ յայտնի, որ ոչ երկդիմութիւն կը վերցնեն և ոչ կրնան պատուակիլ . ճարտար հմուտ և լեզուագէտ փաստափան միայդ բառերը նոյն գործածուած տեղը նշանակած իմաստէն դուրս ինչ կերպով ալ մեկնէ միշտ

խաբէութիւնը յայտնի պիտի լինի :

Եւ առ մի, թէ և լուսնշառնակութիւն ունենայ, զայն գործածողը կարող է ստացուածքի և արտասանութեան ձեւով վատ նշանակութիւն տալ այնմ : Ետուած բառէն աւելի բարձր, սուրբ և վսեմ ինչ բառ կայ, և ահա կը տեսնեմք որ Ետուլի. « Ետուածորդիդ Պարսից ըսելով զՇապուհ կանարգէ : Երգ խնդրը այս կէտին վերայ է, թէ փանջի մէջ գործածուած վատ, իժ, կենդանի և այլն բառերը ինչ նշանակութեամբ դործածուած են, Սեր կը տեսնեմք որ այն բառերը թէ ինքնին և թէ իրենց գործածութեան տեղն ու սարագոյն կը յայտնեն որ երբէք լուսնշառնակութեամբ չեն գործածուած փուռնջի մէջ :

Պարապ տեղը խնդիրը թիւրեւով մինչեւ հոն հասուցած են որ ժամանակ որսալու համար բառերուն նշանակութիւն մուրան. թերեւս կարծեն ամանք թէ կարմէր որ դոցա նշանակութեան նկատմամբ մենք ևս բառաղըն նական դիտողութիւններ ընէինք, իրաւ է, ժամանակ հարկ պիտի համարէինք մեզ, բայց մեր նկատելիք որ նախ խնդիրը բառաղընութեան վերայ չէ և բնաւ երբէք հարկ չի կար պիտի բառերու նշանակութիւններն փոփոխելու և նորէն նշանակութիւն մուրալու, և երկրորդ կը տեսնուի որ անոր քան զկարեւորն իսկ խոտուած է, յորս մասնաւորապէս գովութեան արժանի է Սեմ. Տ. Մանավեան որ արժանաւոր բացատրութիւն և պատասխան տալէ զատ՝ բուն խնդրոյն վերայ կը յաճի և մտքերը միշտ դէպ ի նոյն կը դարձնէ, ուստի մեր հարկ չեմք համարիր նորէն լեզուաբանական ու բառաղընական բացատրութիւններ տալ այլ միայն կարճ խօսքով կուսեմք որ իսկ բառ թիւ կէտն է ֆէնտի

մեկնած յողորմ թուի նշանակութիւնը չունի, և ոչ ուրիւր երբէք հայերէն գրոց մէջ գործածուած կը տեսնուի : Իժ բառը ինչպէս ալ մեկնուի, նշանակութիւնը միշտ անարգ է, իսկ կենդանի բառը իւր բոլոր աղետական նշանակութեամբն հանդերձ եթէ են թակոյն մասնաւորող յարակից բառեր չունենայ, կարող է անարգական իմաստ տալ. կամ թէ կենդանի բառին նշանակութիւնը իւր իմաստն ամբողջացնող յարակից բառերէն կը ուրշուի՝ անասնոյ կամ բանականի համար ըսուած լինելու : Ես պատճառու բառ մը այս ինչ տեղ լուսնշառնակութիւն ունենալը ապացոյց չէ ուրիշ տեղ մի ալ նոյնպէս լուսնշառնակութիւն ունենալու լինելուն. ուստի կենդանեաց և մեռելոց. կենդանի եւ ևս, և այլ բիւրուսոր տեղեր յայտնի են թէ ինչի համար ըսուած են, որոց չի նմանիր փուռնջի մէջ ըսուածը, ուրեմն թիւ. Պ. էֆէնտի իւր բերած օրինակներովք խաբէութիւն կրնէ : Խարձեալ ինչպէս վերն ըսինք Ետուած բառին համար, նոյնպէս կենդանի բառին համար ալ կ'ատեմք թէ առաջուածքի ձեւով անարգ նշանակութեամբ կրնայ գործածուիլ. մանաւանդ մեր արդի լեզուին մէջ, ինչպէս գործածուած է փուռնջի մ.ջ :

Սեր սիրտը կարեւոր կը խոցուի այսպիսի դէպքերէն, յորս ստուգութիւն յամառութիւնու կամապաշտութիւն ձեռք ձեռքի տուած կարծես դաշնակցած են բարոյականութիւնը տուրալել և զմարդ վայրենութեան հասցնել :

Եւս բացարձակ կը տեսնեմ ազնիւ ընթերցող թէ կամապաշտութիւնն ու խաբէութիւնը մարդուս մինչեւ ուրիշ առաջնորդեն : Եզգասիրութեամբ և հայրենասիրութեամբ պանծացող և նշանաւոր անձէ մը ազգային ընդհանուր ժողովոյ մէջ ներ-

բողեան ընդունող մէկը այսօր անհաւատարմութեամբ կաղճատէ և կռաւախէ իւր ազգին և հայրենեացնը և իրական մէկ աւանդը՝ այն սրատուտ, կան լեզուն՝ որով ինքն այսօր դարաւոր ազգ կը ճանչցուի. իրաւամբ ըսած է ուրեմն իմաստունին մէկը թէ. « Ետուածսպաշտութիւնը ամուսնական սրբութիւնը եւ արդարութիւնը ստրի տակ առնող և Հայրենիք, Հայրենիք աղաղակողը սուտ է, մի հաւատար անոր, այնպիսին կեղծաւոր հայրենասէր և ամենամիաստակար քաղաքացի է » :

Այս զարմանաց եւ ցաւոյ հետ խիստ դժուար կը լինի մեզ զսպել մեր արդար ցասումը այնպիսի բռնաբարութեան մը գէմ՝ որ նախնեաց իրաւունքը կը զսէ և լեզուին սեպհակաւ նութիւնը կը կողոպտէ տեղը սարգի ուտայն դնելով. սակայն ինչ կարող եմք առնել այնպիսեաց սրբ ոչ խօսք կը հասկանան, ոչ խրատի ու բարեկամական յանդիմանութեան միտ կը դռնեն ոչ փորձով կը խրատուին և ոչ իսկ սրտակառանք ունին : Արդարեւ այն որ կը ստէ, այն որ հրապարակաւ ահագին բազմութիւն մի խաբելու կը ճգնի, այն որ յայտնի ճշմարտութիւն մի ուրանալու չափ կը վիջանի, այնպիսին մարգալայել զգացումներէ եւ ազնուական կիրքերէ զուրկ կը լինի, և այնպիսեաց համար մէք Աստուծոյ շնորհքը մաղթելէ և նոցա դարձի և ուղղութեան համար աղօթելէ զատ ուրիշ ըսելիք և ընելիք չունիմք :

Ահա այս ամենապարզ և ամենուն յայտնի օրինակէն պայծառ կերպով կերելի յանցանքն ուրանալուն կամ ճշմարիտը չը խոստովանելուն ամենագոն հետեւեալքը : մինչդեռ եթէ քս պատրուակուէր, շուտով կարելի

էր զերծանել և թերեւս բարոյապէս ուղղութեան համար ալ օգտակար լինէր, բայց այժմ խաբէութիւն ընելով աւելի մեծամեծ յանցանաց մէջ գլորեցաւ, Ծգուտ մի շունեցաւ եւ գուցէ աղատելու համար աւելի մեծ փրկանաց պիտի կարօտի :

Արեմն ճշմարիտ խոստովանութիւնն է միջոց քաւութեան և ճշմարտութիւնն է միմիայն անխոտոր առաջնորդ գէպ ի իրական փառս և ի պատիւ : Ճշմարտութեան ճանբուն վերայ թէպէտ և մեր կիրքերն ու ցանկութիւնները նուաստութիւն և անարգութիւն ցոյց տան, սակայն ճշմարտութեան համար նոյն անարգութիւններն արիաբար և յօժարակամ յանձն առնուին ալ փառք ու պատիւ, բարձրութիւն և պարծանք է : սակայն աշխարհի որդիք հակասութիւն կ'առնեն սմա և կը ծաղրեն, քանզի չեն հասկանար, և ինչ որ չեն գիտէր, զայն կը հայհոյեն : (Յուդայի Լրաթ. Ս. 8.) : Իայց ճշմարիտ քրիստոնեայն խիստ պարզ կը հասկանայ և ամենօրեայ տեսած փորձերէն ալ իմաստասիրելով կուսանի որ բնութեմէջ անյեղի օրէնք մի է այս աստուածային Իմաստութեան սահմանուած, զոր յայտնած պարզած և իւր կեանքովն ու խօսքովն քարոզած է մեզ Աստուածորդին Յիսուս Քրիստոս, եւ իւր հեաւեղաց այնպէս գնալ պատուիրած է. « Իուք ճշմարտութիւնը ճանչցիք, կ'ասէ, եւ ճշմարտութիւնը զՁեզ ազատ պիտի ընէ : (Յով. Բ. 33) : Իւր թէ, « Ենձր բարձրացնողը պիտի խնարհի և խնարհեցնողը պիտի բարձրանայ : »

Յանցանքը՝ ամաչելով հանդերձ անկեղծութեամբ և ճշմարիտ խոստովանութեամբ պատմողը ուղղուելու միտում, յարմարութիւն և կատարե-

լազործուելու փափագ կ'ունենայ ,
(խօսքերնիս իրենց յանցանաց վերայ
պարծեցող և լըբութեամբ պատմող
ներուն համար չէ , այնպիսեաց ուղ-
ղութիւնը յուսահատական է .) եւ
այն ատեն ճշմարիտ մարդկութեան
սահմանին մէջ մտնելով՝ փառք , պա-
տիւ , պարծանք և մեծութիւն առանց
իրեն հետամտութեան վիճքը կը գրա-
նեն ու կը փառաւորեն : Իսկ իւր յան-
ցանքը բուն որպիսութեամբ չը յայտ-
նող , ուրացող և պատրուակող յան-
ցաւորը ճշմարիտ վեհանձնութիւն
չունի , նա ամբարտաւանութեան ու
գի կը կրէ , յանցանքն անկեղծօրէն
յառաջ բերելը յիմարաբար ցածու-
թիւն կը համարի . եղածին վերայ ցա-
ւիլ ամաչելն ու զղջալը տկարութիւն
կը համարի , սխալած ճանապարհէն
ետ դառնալը նուաստութեան կը հա-
մարի : Իայց նա յայնժամ կը ցածնայ
կը տկարանայ և յետին ծայր անարգու-
թե՛ կը հասնի , երբ յանցանքն ուրանա-
լու կամ պատրուակելու խորհուրդը
կը յղանայ և մտայը մէջ փաստեր ու
պատժութիւններ կ'դասաւորէ . նա յայնժամ
կը վտտթարանայ երբ յանցանքէ 'ի
յանցանս կը գլորի և մէկէն ազատելու
համար աւելի չարագոյնին մէջ կ'ոհա՛ի
Այս փորձանոց՝ դիմադրելու մի-
ջոց և միմիայն կարող օրէնսդիր քրիս-
տոնէութիւնն է , որով կարա՛ղ կը լի-
նի մարդ բուն մարդկութեան պաշ-
մանն ստանալ եւ այն տեղ հաստա-
տուն մնալ . սակայն միայն բերնով ըն-
դունողներուն համար քրիստոնէութիւնն
ալ սոյն արդիւնքը չարտագրէր ,
այլ նորա սահմանած կենսաւէս օ-
րէնքներուն երկիւղած ու խոնարհա-
միտ հնազանդութիւն կը պահանջէ :
Այլ որ քրիստոնէութենէ դուրս կ'որո-
նէ ուղիղ և պատուաւոր կենաց ճա-
նապարհը , բարի մարդկութիւնը եւ

ընտիր բաղարացիութիւնը , խիստ կը
սխալի :

Կուգե՛ն երջանիկ ու փառաւոր
կեանք , խաղաղ սիրտ ու հանգարտ
միտք ունենալ , մի՛ մեղանչէր , կըսէ
քրիստոնէութիւնը : Փոխանակ մե-
ղանչելէ դ վերջը խաղաղութիւն , ա-
ռողջութիւն և նոյն իսկ կեանք գրա-
նելու համար չարաչար տանջուելուդ
և աղատուելու համար նորանոր շղջ-
թանքերով կաշկանդուելուդ , պէտք է
որ նախապէս պատերազմաւ կրից յա-
խուռն շարժութեանց դէմ և անկէ
վայելել կարծած վայրկենական հեշ-
տութիւններդ արհամարհես , որպէս
զի մշտնջենաւոր քաղցր բերկրութիւ-
նը վայելես , զոր ոչ ոք և ոչ ինչ կա-
րող չէ բառնալ քեզմէ , բայց 'ի յան-
ցանքէն կամ մոլութենէն :

Վընիւ ընթերցող մէջ բերած օրի-
նակս նորէն յիշէ , որպէս զի ըսածնե-
րոս ու ըսելիքներս լաւ հասկանաս :

Ինչպէս իրենց կիրքերն 'ի շարժե-
լն առ ժամայն կատարողք վայրկենա-
կան բերկրութիւն մի կ'ունենան ,
նոյնպէս յայտնի է , որ Վիուենի Սե-
խմբագիրն ալ նոյն բառերն ու մտկ-
դիրները տողելու վայրկենին աննկա-
րագրելի հեշտութիւն մի զգացած
է . առանց մտածելու այժմեան դառ-
նութիւնը , եւ յաղթանակել երե-
ւակայելով , ինքզինքը փառաց բարձ-
րագոյն ծայրը գտած էր , առանց
գէթ ընդ աղօթ նշմարելու այն ստու-
րին վիճակը յորում կը գտնուի այսօր :
Իայց եթէ այն ատեն իւր կոից բըռ-
նութիւնը զսպէր և բանին հպատա-
կեցնելու համար քիչ մը արիական ճիգ
թափէր , անշուշտ այժմ հանգիստ պիտի
լինէր : Այսպէս խմացի ամեն անասկ
կիրքերու համար ալ , որոց վայրկենա-
կան թափը սանձելու փոյթ չենելով
կանկանիմք ահա որ վտանգներու մէջ

յորոյ չեմք կարող դիւրութեամբ աշատիլ :

Եւս է ճշմարիտ փիլիսոփայութեան վարդապետութիւնը և բարոյականութեան հիմունքը . զոր նուիրագործեց քրիստոնէութիւնը , սահմանեց և ուսոյց , որ և բնութեան օրինաց նման առանց վնասու չէ կարելի յեղաթիլ կամ զանց առնուիլ :

Քրիստոնէութիւնը իւր ժառանգորդաց ժամանակաւոր և մշտնջենական կենաց բարութեան համար սահմանած է այս օրէնքները . բայց մարդկային տկարութեան վայրիկ մի զիջանելով դուժ , կ'սրբեցնութիւն և շքնորհք բրած է սահմանելով խոստովանութիւնն ու ներելու պարտաւորութիւնը , և այս այնչափ հորկաւոր դատած է որ մեր հանապազօրեայ ազօթից մէջ ալ յիշած է , որպէս զի միշտ ուսանիմք և միշտ գործադրեմք : Թողութեան համար խոստովանիլ անհրաժեշտ է . խոստովանել յանցանքն ըստ ամենայն պարագայից առանց պատրուակելու , թողութիւն ընդունելու համար խոստովանիլ միշտ եւ ամօթ զգալով , զղջալով , ուրիշ անգամ չլինել առաջագրելով եւ խոստման վերայ հաստատ մնալով , որպէս զի ներումն ընդունել կարելի չլինի . ասոր համար յատուկ պատուէր ունինք թէ , « յիժէ քու եղբայրդ քեզի դէմ մեղանչէ և գայ ապաշխարութիւն խոստանալով թողութիւն ուղէ , ներէ իրեն . բայց է որ առանց ասալիսարելու և ներումն խնդրելու համար յանցանքն յիշելու թողութիւն չը կայ . խնդրելն եւս՝ ուրիշ անգամ չընելու խոստմամբ՝ եւ եղածին հասուցումն ընելու յօժարութեամբ կը լինի . և ահա այս է ապաշխարութիւն ըսուածը :

Ս'եր անձնասիրութիւնն ու ամ

բարատաւանութիւնը ինչ հրապուրանքներով և ինչ բանաւոր կարծուած պատճառներով զմեզ այս շաւղէն խտորեցնէ , դէպ ՚ի մոլորութիւն և ՚ի վտանգ առաջնորդած կը լինի . վասն զի այս ճանապարհէն դատ ուղղութեան և կատարելագործութեան ուրիշ ելք չի կայ :

Ս'եր ըսածներէն կարծեմ ըստ բաւականին կը հասկացուի թէ ինչ է մարդու մը պարագը երբ դժբաղդաբար փորձութեան առջեւ արիութիւնը կորուսանելով կ'ընկճի : Անկանիւր տկարութիւն է , բայց առանց կանգնելու փոյթ ունենալու՝ անկեալ տեղը փաշտոյն մէջ թաւալելը բացի տկարութենէն վատութիւն և ամօթ ալ է . կանգնելու համար հակառակորդին օգնութեան ձեռքն ոչ թէ միայն մերժելու չէ , այլ և խնդրելու ալ է , որ այնպիսի պարագայի մը մէջ ոչ նուաստութիւն և ոչ ամօթ պէտք է սեպել . այսպէս ընել կը պարտին ամեն յանցաւորք . պէտք է նոյն միջոցին զգան եւ քանի որ ճանապարհը մօտ է , ետ դառնալու հնարքը խորհիւն և շուտով դառնան . Փոռնջի Ս'եմ . խմբագիրն ալ պէտք էր այսպէս ընել , և եթէ խնդրոյն նիւթ եղող Ս'ատիսի հրատարակած տեղեկութեան սուտ կամ սխալ լինելուն վրայ վստահ էր , լըջնութեամբ իւր դիտողութիւններն ընելով թող ճշմարիտն հրատարակէր , այն առնն գովելի կը լինէր իւր խոհեմութիւնն ու արիութիւնը , և այս ամեն աղմուկ սւ շփոթութիւն անցի չէին ունենար : Այժմ ինչ եղաւ իւր շահը , ահաւասիկ ամեն մարդ կը տեսնէ : Նա ասածը չէր կարող ուրանալ , քանզի խօսքերը մէջ տեղ կը կենային , ուրեմն ինչ ընել պէտք էր . — Իմաստները փսխել եւ բուն խնցուածէն տարբեր մեկնու

թիւն տալ. — բայց ստի ոչ արիութիւն է և ոչ ճարտարութիւն:

Այժմ պարտիմք մտածել որ երբ այլոց վատ կասեմք մեք արի և բարի պէտք է լինիմք. այլոց եթէ ի՞նչ կամ ո՞վ կասենք մեք պէտք չէ ստուծեան և խաբէութեան մացառներու տակ սողանք, զայս անամուսնացնու առ տեն՝ մեք մեր մարդկութեան պայմաններն ըստ ամենայնի պահելու եմք, ապա թէ ոչ այսպէս ողորմելի է ամենայն թշուառ յանցաւորներու վիճակը, որք իրենց յանցանքը փոխանակ փիլիսոփայաբար խոստովանելու իրենց թերութիւնքն ուղղելու և վնասուն դարման որոնելու, կուրանան զայն և խաբէութեամբ արդարանալ կը ճշդնին և մատուցուած բոլոր օգնութիւնները կարհամարհեն:

Այժմ կը ցաւիմք այնպիսեաց վերայ, ինչպէս ցաւիլ պէտք է վտանգաւոր հիւանդի մի վերայ որ ցաւ չունիմք ըսելով ամեն դեղ ու դարման կը մերժէ. կը ցաւիմք մանաւանդ առ նոր համար, սր այնպիսեաց ախտը փոխադրական լինելով շատերու բարոյական մահուան պատճառ կը դառնան, բայց խոհեմը տեսնելով նոցա կեանքն ու վախճանը՝ կը խրատուի և կղզուշանայ:

Վախճանը ըսի. բայց հարկ է յիշել թէ յանցաւոր մի առանց ճշմարտութեան և արդարութեան որ և ինչէ ճանապարհով կամ հնարքով մինչեւ իսկ դատող ատեննի առջեւ անգամ արդարանալով ազատի, այդ արդարութիւնը խաբէութեամբ լինելուն համար անարգութիւն է, և այդ ազատութիւնը իւր կիւրքը սրաշուրջ լինելուն համար ամենավատ գերութիւն է. նա չէ կարող արդարանալ ոչ իւր խղճի և ոչ հասարակաց ատեննի առջեւ:

Այժմ քաջայայտ եմք որ մինչ ցարդ խնդիրը որոշուած և դատը վճռուած է, սւստի մեր այս խօսքերը ուրիշ բանի չեն ծառայեր բայց եթէ ի՞նչ խրատ և ի՞նչ ուղղութիւն ամեն անոնց որք խրատ ու յանդիմանութիւն լսելու կը յօժարին:

Ամբիւրստի Վ. Արդիւն:

ԴԱՍՏԻՍՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

ԿԱՆԱՆՑ

(Շարունակութիւն, տես թիւ 81)

Այժմ կարդամք Մովսիսի գրոց մէջ, այն որ Աստուածային տառ կ'ըսուի, Աստուածաշունչ գիրք, թէ երբ իսկ բայել Աբրահամը որդիք Եգիպտոսէն հրաշիւք երան, անոնց ահա բոլոր չըջախայ երկիրները տարածեցաւ. ուստի Ամադէկ զհաղամ կանչեց, որ անիծէ զԽորայէլ, այն ժողովուրդ որ արդէն իրեն նախահաւը իւր Հաբք օրհներէին, ու Աստուածը իւր հովանի բազուկ անոնց վրայ տարածեր էր և կը խնաւմէր, երբ այն մարգարէի շրթունք ախղեցաւ օրհնեալն անիծելու, իսկոյն մարգահաճութեան ոգւով հնաբք գլուտաւ խրատ տուաւ Ամադէկայ թէ, եթէ կ'ուզես օրհնեալ Խորայէլ տկարանայ այսպէս արա՛, ինչպէս որ կը կարծեմ պիտի առաջ երթայ, այն է ձեր կանայք ու աղջկունք թող տուէք որ երթան այն ժողովուրդ խաբեն անոնց հետ չարիք գործեն, Խորայէլի Աստուած սրբութիւն կը սիրէ, երբ այնպէս տեսնէ զանոնք երեսէ կը ձգէ ու կ'երթաք զանոնք կը կոտորէք. այո՛, այս երեսպաշտ չարախրատ Բաղամի ըսածը ըրին և շատ ճիշտ էր որ Աստուած պղծութենէ կը զգուէր, բայց գուշակին ըսածին պէս չեղաւ, Աստուած իւր բարկութեան վրիժով պատժեց կնամուհ հրէայք, դիտապաստ երկիր փռեց քսան չորս հազար մարդ,

մինչեւ ֆենեհէս Աստուծոյ արդար
ցասումը իւր տէգով վերջացոյց, ար-
դեօք մեր մարդ եւ մեր քերց արդի
ընթացքը Ամաղէկացւոց բրածէն տաս
աստիճան վեր չէ, զի երբ կիսամերկ,
շտարած եւ որքան որ ճաշակ ունին
դարդարուած, երբ հրապարակ կ'ել-
նեն, այն եւս ոչ ինչ պատճառ մը ա-
ռաջ բերելով Ամաղէկացւոց կանանց
բրած չեն գերազանցեր, ո՞վ կ'ըսէ ցո-
րեկուան շուկաներու մէջ, երեկոյին ըզ-
բօսավայրները, գիշեր պաշտօնը ու
ժխոր ժողովակներու մէջ եղածներ
պակաս հրաբուրիչ են Ամաղէկացւոց
կնիկներէն։ Արդեօք մենք ալ կը պատ-
ժուիք թէ ոչ, ո՞վ որ զգալ կուզէ կը
տեսնէ, ո՞վ որ անբան է արդէն ուտել
ու բնութեան մղումը մինակ գիտէ
խօսքս անոր չէ, մի՞ թէ կոռւելան քիչ
մարդ զոհեց, կրակներ քիչ պատիժ են-
չայեր եւ Հայ տիկնայք աղէկ աչքեր-
նիդ բացէք, այս քան կորուստներուն
մէջ միշտ մեծ բաժին մերն է, Իսրա-
յելէն սրբութիւն առաքինութիւն կը
պահանջի, զի Իսրայելի Աստուած սուրբ
եւ նախանձոտ է։ Թող մեր պատուա-
կան կանայք մոլին, Աստուծոյ դէմ
զինին իւր սրբներ պատրաստեն միշտ
տեղաւու, թող մոլին կ'ըսեմ եկեղեց-
ւոյ սկզբանց դէմ, որ պարկեշտութիւն
կը քարոզէ, թող մոլին իրենց նուիրա-
կան սեռի դէմ, որ ամօթիսած եւ
պատկ սուտ լինել կ'ուսուցանէ։ Թող
մոլին այն բարի արարչի կամաց դէմ,
զի նա կին էրիկ մարդուն օգնական տը-
ւաւ, եւ ոչ թէ սատան, այսօր մեր կա-
նայք պարզսպէս մեր սատան են եւ մեր
բարոյականին թշնամի։ Ընկերական
դաստիարակութիւն վաղ ուրեմն ինքը
զինք ժողոված փախած է, ուրեմն անոր
վրայ խօսելը աւելորդ է, եւ այն քան
աւելորդ, ինչքան որ գայլու գլխին ա-
ւետաբան կարդալ։ Թէ որ տիկնայք

կուզեն իրենց այս վատ բնուորութիւն
ձգեն, պէտք է դարձեալ ընկերու-
թիւններ կազմեն, պարկեշտ եւ Հայուն
վայելուչ ձեւով հագնին, պատկառա-
նք չընեն, տան մէջ փողոցի մէջ։ Զբօ-
սավայրերը իրենց չէ ազատ ազգին եւ
ազատ ժողովուրդեան է, թող անոնք
փոյն լին, մեր մեր տնական երջանկու-
թեան մէջ ապրիմք, որուն մէջ սրբու-
թիւն կայ, սէր կայ, եւ Աստուած կայ,
ինչ պէտք է երթալ այն տեղ՝ ուր ոչ
երջանկութիւն կայ, ոչ սէր եւ ոչ իսկ
Աստուած, այլ պատիր սէր, սնտոխ
երջանկութիւն։

Ապրինք իմ սիրելի մայրերս, իմ
պատուական քոյրերս եւ իմ ազնիւ
աղջիկներ իբրեւ մարդ. եւ իբրեւ կա-
տարեալ մարդ եւ ևս իբր քրիստոնեայ
մարդ. արդեօք որքան հայհոյութեան
տեղիք կուտան օտար ազգաց մեր այն
յողանի ձեւով, մեր այն կիսամերկ ըզ-
գեստով չընող կանայք եւ աղջկուք,
արդեօք որքան ցանկութեան սեւ տու-
ղերը կը դրոշմենք յանցանաց տոմարի
մէջ, որուն մէկ հատիկ պատճառ մեր
անկուրած դէմքն է ու կիսաբաց կուրծք
եւ բալուկ, կ'աղաչեմ թող տուէք այդ
սնտոխ շաւիղը իբրեւ մարդ կատարեալ
խորհելով եւ զվախճանք մտածելով Ը-
րէք։

Զիմոնեամ այն մէկ հատիկ քաջա-
յաղթ զօրաւար եւ անոր քաջ սպանե-
րը եւս յարացոյց բերելու, այն քաջ
մարդ Քարկեդոնի մէկ հատիկ դիւցազն
է, ու Հռովմայեցւոց յաղթահար, Ա-
նիբաղ մեծ, որն վեց հարիւր հազար
օտարազգի մարդկանց բանակ անկրժ-
անքի կերպով կը սպահէր, այն աննկուն
ազգը իւր քաղաքի մէջ կը փակէր իւր
յաղթական ձայն Հռոմի մէջ կը լսե-
ցրնէր, ասպետաց Հռովմայեցւոց ին-
կած 'ի պատերազմի թիւ չկար, անոնց
մատի մատանիք չափով Քարկեդոն

կերթար, իւր քաջ պատերազմները միշտ յաղթական էին, եւր Կանի մէջ ձմերեղ այս քաջ զորապետ այս մեծ մարդ, գիտես թէ իւր բանակով թա- կարթը մտաւ, այն է Կանի կանայք և կեր խումը վստթարացոյց Անիբաղայ զորաց սիրտ և քաջութիւն: Ինչ զէնք որ յաղթելու կը դժուարանայ կանայք և ոգելից ըմպելիք կը յաղթէ, Սամսոնի Թալիէն կը թողում: Ամաղէկի աղ- ջիկներ իրենց հայրենեաց սիրոյ համար սղծութեան կ'ուտային իրենք զիրենք 'ի կորուստ Իսրայելի, նոյն և Կանի Հը ուղմայեցի կանայք 'ի թուլամորթութիւն Անիբաղեանց, Թալիէն արդէն մահ աչքի դէմ ունէր որ այնպէս գոր- ծեց այն ուխտեալ մարդուն հետ, իսկ իմ սիրելի մայրեր, իմ պատուական քոյրեր, դուք, դուք մեր ընկճած եւ օրհասականի հետ կռուող մէկ ափ ժու- ղովորդի հետ և անոր անկման կը ջա- նաք, դուք ուրեմն Սահականուշի, Շուշանայ, ուխտանուէր նահատակ- ուած և շղթայուած նախարարաց տի- կիներու, Տիգրանուհւոյն Հայկանդիւ- տոյ հարազատ աղջիկներ չէք, դուք Հայու խմոր, Հայու զանկուած չէք, թէոր ես գիտեմ, էք. հապա ինչո՞ւ կըմոռնայք ընկերական դաստիարակու- թեան սուրբ դաս, ինչո՞ւ կը մերժէք պարկեշտութեան անգին դարդը, ին- չո՞ւ դաշնակցութիւն կը կապէք չարին հետ ո՞չ Իսրայել. Անիբաղի բանակ և Սամսոն խաբելու 'ի մեղս գլորելու այլ ձեր որդիք, ձեր հարազատներ և ձեր արիւնը. ո՞հ, ալ առաջ երթալու սիրտ չը մնաց վրաս, լսցս ու հառաչանքս չի ներեր ալ խօսիմ, մի իմ սիրելի մայրեր մի. մի իմ պատուական քոյրեր մի, երկինք և իւր արդարութեան բաղու- կը արդէն մեզ համար չափեր և մը- րուր դառնութեան մեզ խմցուցած է, քան անոր արդարութեան, որ անմեղ

տեղ տուած չէ այլ թէ չափեր է մը- րործ ու տուած է: Հապա՛ մայրերս, ծն. քոյրերս անոր սուրբ և արդար ցա- սումը նորէն չը գրգռենք, արդեօք 'ի միտ կ'առնէք ու կըղգսք մեռելներու հիւրասիրութեան կարօտ եղանք, ու անոնց գերեզմաններ վեհանձնաբար զմեզ ընդունեց ու մեր գթատ Հայր Մեծ կայսր զմեզ կերակրեց, չեմ գի- տեր թէ Սողոմ և Նինուէ Բիրայէն աւելի հարուած կրեցին, որ լսելու ա- կանջ ունի թող լսէ և որն հետ զհե- տէ կընդունենք անոր բարի ձեռքէն մեր չար արարմանց փոխարէն:

Պարկեշտութիւն, պարզութիւն, եւ ընկերական սուրբ սէր մեր ազգի ազնուական նշանն էր. իսկ այսօր Վե- տուն և Եւրոպան զանի կերպարա- նափոխեց, արդեօք դրամով պարել կայթել սորուիլ ամօթ է, թէ ան- զրամ պարել կայթել չըզխտնալ, ար- դեօք սրարկեշտ հագնիլ հաստ գլուխ հնասէր երեւնալ լաւ է, թէ կիսամերկ պրկած շպարած մագեր հոլանի քալել բարակամիտ նոր տարւոյս խտայն լինիլ լաւ է, արդեօք ասեղով և պար- կեշտ գործերով զբաղել լաւ է, թէ վիրանօ արմօնիկ չալելով զքօնուլ, իմ գլուխ հին է ասոնց մը լաւ է չեմ կրնար զատել, նա մանաւանդ դրա- մով պար սորուիլ, կը թողում ծնողաց մտածել թէ անոր հետեւանք ինչ կը սորուի այն անմեղ կուսիկ, այն եկե- ղեցւոյ նորատունիկ ձիթենին, որ պէտք է իւղ սուրբ ստղաբերէ, դժնիկ բե- րելու կը մշակեն, աւելի լաւ կը պատ- րաստեն իրեն լուսաւոր գաղափարի վիճակեալ ծնողք, ուրեմն այն դառ- նուկները անմեղ արարածներ իրենք կը գէշնեն:

(Շարունակութիւն)

Ա. Պ. Վ.

ՄԱՆԿՈՒԹԻՒՆ

Ո՛հ, զինչ դէմք դեղատեսիլ և վաւ
յելուչ գոգցես հրեշտակ իմն 'ի մարմնի,
որոյ չքնաղ երեսք՝ լուրջ և զուարթ,
յայտ առնեն զհոգւոյն սրբութիւն և
զազնուականութիւն. վարսք իւր դե-
ղածուփք դանգրեալք, ծածանին վար-
դագոյն յայտս իւր և անտի շնորհա-
շուք իմն թեքեալք զեղանին զուսովք
և գեղածփին 'ի քաղցրաշունչ զեփիւ-
ռիցն գարնանայնոյ : Խորհո՛ւրդք բազ-
մահոգք և վիշտք դառնակակիծք դեռ
չեն ինչ խորշովեցուցեալ զճակատ նո-
րինաչք իւր գոգցես իբրեւ զջինջ հայե-
լի զանմեղութիւն արտին 'ի դէմն ածեն,
գնոյն և ընդ նոսին այտք իւր վարդա-
դեղք եւ քնքուշք, զորս մերթ ընդ
մերթ հոգովք իւր ոսկեթելք քւ-
ղարկեն : Հոգի նորին ազատ յամենայն
կանխակալ դատողութեանց, զգաղա-
փարս ակործս և եթ ըմբռնէ. մար-
մին նորին չեւ եւս է խանարհեալ 'ի
ծունր առաջի գարշելի կռոյն ագա-
հութեան, փառասիրութեան և այլ
բազմաթիւ ցանկութեանց, կասկածա-
մտութեանն աղետաբեր փոթորիկք
չեւ եւս են խանգարեալ զտուրք գա-
ղափարս մտաց նորին. իսկ ակտք ժան-
տաժուտ մոլութեանց ոչ բնաւ գտա-
նեն 'ի նմա տեղի հանգստեան, և զսր-
հուրանօք իմն փախչին և երկնցին իսկ
հայել 'ի սրբութիւն նորա, որպէս խա-
ւարն փսիւլի սուղեալ յոչեութիւն
'ի լուսաճաճանչ ճառագայթից արե-
գական. աշխարհ համայն թուի նմա
ծաղկաւէտ և դալորադեղ իմն բու-
րաստան, որոյ զինքն կ'սրծէ լինիլ թա-
գաւոր և տիրող, ոչ ունելով երբէք
զճաշակ փտաց և նեղութեանց և տա-
ռապանաց կենցաղոյս : Ի հակիրճ բան,
մանուկն զնմանութիւն նախաստեղծի-
ցըն բերէ յաշխարհի աստ, որք 'ի դը-
րախտին զանմեղութեան կեանս վա-

րէին՝ անգիտակ 'ի ծանօթութենէ բար-
ւոյն և չարի, և զորս տէր և իշխան
եղեալ էր Աստուծոյ 'ի վերայ ամե-
նայն արարածոց. և որպէս նոքա ոչ
անսալով պատուիրանաց տեառն Աս-
տուծոյ խաբեալ 'ի խորամանկ և 'ի սը-
տայօդ բանից բանսարկուին՝ կորուսին
զամենայն զփառսն զայնոսիկ, մերկա-
ցան 'ի լուռեղէն պատմութեանէն ան-
մեղութեան և զրկեցան յաստուածա-
յին երանաշնորհ տեսութենէն. սոյն
պէս և մանուկն պատրեալ յաշխար-
հային ցանկութեանց և գնոցին հրա-
պուրանաց երթեալ զհետ, տակաւ առ-
տակաւ կորուսանէ զամենայն ինչ զոր
ունէրն. զի իբրեւ զժուխ ցնդական 'ի
բաց գնան 'ի նմանէ մանկական զուար-
ճութիւնքն այնորիկ՝ սուրբք և անմեղք.
հեշտութիւնք և մոլութիւնք թշնամիք
գեղոյ, ուժոյ և կենաց մարդկան, եղ-
ծիչք իմացական կարողութեանց իբ-
րեւ զմոռախոռոչ մթին և իբրեւ զամ-
պրս թանձրամած ոչ տան թոյլ ցոյաւ
նալ ըստ բնաւորեալ պայծառութեն
և տան բառնալ և կորուսանել զեօթ-
նարփեան շնորհաց գնչոյս, որով հռ-
գին մնայ 'ի մթութեան, մարմինն իսկ
իբրեւ խորշակահար 'ի տապոյ եռան-
դեանն սուշորեալ բորբոքի 'ի կատա-
րումն իւրոց կրից, կորուսանէ զբարե-
կազմութիւն իւր և զվայելչութիւն և
տարաժամ խամրեցուցանէ զքանչելի
գեղ երեսացն. հալի իբրեւ զմոմ, և
յետ համայնից իբրեւ շուշան չեւ և
հասեալ 'ի ժամ երեկոյին (ծերութեան)
վաղաթառամ լինի, որով զրկի ոչ յա-
սրմ և եթ կենաց՝ այլ և 'ի հանդեր-
ձեւոցն. այլ կարէր զերծ լինել 'ի չա-
րեացս յայցանէ պահելով զանմեղու-
թիւն մանկական և ունկն գնելով պա-
տուիրանաց իւրոց ծնողաց, հաւատա-
րիմ բարեկամաց եւ խոհսկան խրա-
տատուաց, որք յաճախակի 'ի լուր նը-

մին զաստուածայինն երկրորդնն զսան

Ապա յայտ յայցանէ է թէ՛ մանկութիւնն գեղածիծաղ, հասակն անմեղ՝ ճշգրիտ պատկեր է երջանկութեան, երջանկութեանն որում բազումք ի մարգկանէ ցանկանալով ցանկան և փափաքին, այլ ոչ կարեն հասանել այնչափ. զի որոնեն անդ՝ և յայնպիսի տեսչիս՝ յորս անհնարին է գտանել. Նա իբրև զհայելի՛ զնորհաց աստուածութեան զճառագայթս յինքն անդրադարձուցեալ ցողացուցանէ։ Աստուած իսկ մանուկ լինելով փառաւորեաց լոյս մեծութիւն և զնորհա անմեղ մանկութեան։ Նա սիրէր զմանկունս և օրհնէր զնոսա, վասն որոյ յանդիմանեաց իսկ զմանա յաշակերտացն՝ որք ոչ թոյլ տային այնոցիկ յինքն մերձենալ. « Թոյլ տուք, ասէ, և մի՛ արգելուք զգոսա գալ առ իս. զի այդպիսեացդ է արքայութիւն երկնից »։ Եւ որ մեծն է, նա քան զամենայն հասակս մարգկան զմանկութիւնն գերազանց կացոյց, ասելովն թէ՛ « Որ ոչ դարձցի և եղիցի իբրեւ զմանուկ, ոչ կարէ մտանել յարքայութիւն երկնից »։

Յնձա՛ արդ և ուրախացիր ո՛ մանկութիւն որ գիտես կամ յաջողեալ իցես պահել միշտ զայդ շնորհ գերազանց, զոր չիցեն շրթեալ հրապոյրք չար ընկերաց, զուարճացիր անտրտում բերկրանօք և յաւեժ երջանկութեամբ, քանզի ազատ են միտք ի չար խորհրդոց, հանդարտ է սիրտ ի յուզմանց չար կրից, երթ զհետ Տեսառն, որ կուզէ զքեզ սիրով և քաղցրութեամբ. զգոյշ լեր յամենայն առթից որք յափշտակել ժպրհին զանմեղութիւն քո, եւ երանի է քեզ եթէ մահու չափ ճգնեալ մինչ ցլախճան պահել կարիցես զայդ պարգեւ աստուածատուր։

Պատո՞ 3. Զանագ—Գալեցի
Աշտ. Դաւո. Վարժարանի։

ԵՐԵՄԵԱՆԻ ԲԱՆԻՔԻ

Տեղւոյս Սքնէ՛ճի Հրէից Թախա մագլուխը մի քանի տարի առաջ Ռուսաստան կ'երթայ և Սինաիոկի սը շեհութեան համար վեց հազար լիրայի չափ ստակ կը հաւաքէ. կը վերադառնայ և նոյն շեհութիւնը կ'առնէ. երկրորդ անգամ եւս կ'երթայ առաջին շեհութեան մնացորդը լրացնելու պատրուակաւ մօտ երեք հազար լիրա կը ժողովէ. այս տեղ կուգայ անձնական չէնք մի կը կառուցանէ իբր և կամուտ իւր շինած Սինաիոկին։ Տեղս գտնուող Հրէայք, որք զանազան տէրութեանց հպատակ են, խմանալով գործուած նենգութիւնը, կը հեռագրեն Ռուսաստան և կըստուգեն Թախամագլուխին բերած ստակին քանակը. յետոյ կը բողոքեն Հիւպատոսաց և նոյա ազգեցութեամբ բանտարկել կը տան ներկայ ամոյս մէջ կառավարութեան դուռը և ցարդ բանտն է։

— Բեթլէհէմի վերջին անցից առթիւ Տէրութեան կողմանէ Յունաց Վանուց տեսուչը փոխուեցաւ և ըստ ծնունտ նայելով տխրի փոխուին նոյն պէս Լատինաց Վանուց Տեսուչը, Թուտովանահայրը և վարժապետը մի եւ նոյն առթիւ։

— Ամոյոս 22ին Բ. դռնէն եկած հեռագրոյն համաձայն տեղոյս կառավարութիւնը Յունաց Աւագ Թարգմանը բռնել տարով հազարապետին կը տայ. և նա մօտ երեսուէն զինուորով Յոսիանէ կիջնցնէ և անտի չոգենաւ դընելով ի Պոլիս կը տանին. տակաւին ասոր ստոյգ պատճառը չը գիտցուիր։

— 28ին Գեր. Կարապետ Ս. եպիսկոպոսը Գամասկոս զրկուեցաւ Ս. աթոռոյն կողմէն նոյն տեղւոյն ժողովրդեան հոգեւոր մխիթարութեան և մանաւանդ նորաշէն Ս. Սարգիս Եկեղեցւոյ օծման համար։

ՑԱՆԿ

Յ Ո Ւ Ն Ի Ս

Մարդու հոգւոյն ներդաշնակ կրթութիւնն .	121
Հարցաքննութիւն և հանդէս պարգեւաբաշխութեան .	126
Ճառ .	127
Բարոյական .	130
Դաստիարակութիւն կանանց .	140
Մանկութիւն .	143
ԺԱՄԱՆԱԿԱԳՐԱԿԱՆՔ .	144

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՔ

- Ա. Միօք ամէտ ամիս կը հրատարակուի 24 էրեսէ բաղկացեալ մեկուկէս ութամալ թղթով :
- Բ. Տարեկան զինն է երկու արծաթ Մեծիտիյէ, հանգերձ ճանապարհի ծախքովը կանխիկ վճարելի :
- Գ. Զատ տետրակ առնել ուղղորդ : պէտք է ամեն մէկ տետրին շորս դա. հեկան վճարել :